

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фінансів та обліку**

Кафедра банківського бізнесу

ДАВИДЮК Олена Володимирівна

Фінансова стійкість банків в умовах макроекономічної нестабільності

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна (наукова) програма – Банківська справа

випускна кваліфікаційна робота за ступенем вищої освіти «магістр»

Виконала студентка групи

ФБСм – 21

О. В. Давидюк

Науковий керівник:

д.е.н., професор, О.В. Дзюблюк

Тернопіль – 2020р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЇХ РОЗВИТКУ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	6
1.1. Основні підходи до формування стратегії управління фінансовою.....	6
стією банків	6
1.2. Сутність та роль фінансової стійкості банку в стабільності банківської системи України.....	12
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	21
2.1. Аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків в Україні	21
2.2. Оцінка антикризових заходів Національного банку України в умовах макроекономічної нестабільності	30
2.3. Державне регулювання і нагляд у процесі управління фінансовою стійкістю банків	33
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВ.....	40
3.1 Перспективи вдосконалення методів управління фінансовою стійкістю комерційних банків.....	40
3.2. Зарубіжний досвід дослідження фінансової стійкості банків в період макроекономічної нестабільності	43
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	49
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стабільність банківської системи є важливою складовою в економіці кожної країни. Тому в країні, де існує потужна банківська система завжди переважає стабільний та збалансований розвиток економіки загалом. В даний момент банківська система України бореться з наслідками банківської кризи 2014-2016 рр., впродовж останніх років комерційні банки України ведуть прибуткову діяльність.

Певні проблеми в банківському секторі з'являються не лише внаслідок політичних та економічних умов у яких вона функціонує, а й тоді, коли збільшується розвиток міжнародних відносин та підвищення глобалізації, такі проблеми повинні вирішуватись одразу для того, аби забезпечити стабільність та нормальне функціонування національної економіки. Через швидкий розвиток процесу фінансової глобалізації банківської системи стикається з все більше і більше завдань, в разі вирішення яких Україна стане активним учасником процесів глобалізації.

Огляд літератури з теми дослідження. Теоретичні аспекти відносно обґрунтування змісту відповідних понять розглядалися в роботах зарубіжних науковців, серед яких: А. Крокет 21 (A. Crockett), Х. Мінські (H. Minsky), Т. Падо-Шіоппа (T. Padoa-Schioppa), Р. Фергюсон (R. Ferguson), І. Фішер (I. Fisher), М. Фут (M. Foot), І.Г. Шиназі (G. Schinasi), та вітчизняних дослідників: О.І. Барановського, О.В. Дзюблюка, О.О. Затварської, В. В. Коваленко, Н.П. Погореленко, Б.І. Пшика. Пропозиції щодо оцінки та забезпечення фінансової стабільності банківської системи та фінансової стабільності банків представлені у роботах Г.М. Азаренкової, О.В. Васюренка, О.Г. Головка, Ж.М. Довгань, І.І. Д'яконової, К.М. Жулінської, Г.Т. Карчевої, В.І. Міщенко, І.М. Чмутової та ін.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є вивчення підходів до трактування поняття фінансової стабільності банківської системи, основні підходи та методи формування стратегії управління фінансовою стійкістю банків, оцінка розвитку комерційних банків України та діяльності Національного банку та особливості формування антикризових заходів,

розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування банківської системи України з урахуванням досвіду країн із ринковою економікою.

Були визначені такі **завдання** до даного дослідження:

- виділити та розглянути основні підходи трактування поняття фінансової стабільності банків і банківської системи загалом;
- проаналізувати особливості виникнення криз в банківській системі України;
- розкрити роль Національного банку України в уникненні та здійсненні антикризових явищ;
- проаналізувати діяльність українських банків в період після кризового становища;
- розглянути особливості оцінки фінансової стабільності банків в зарубіжних країнах;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення банківської системи в період фінансової нестабільності.

Об'єктом дослідження є функціонування банківської системи України у процесі реформування фінансового сектору та глобалізаційного впливу на економічні процеси.

Предметом дослідження є механізм забезпечення фінансової стійкості банків в умовах кризових явищ в економіці.

Методи дослідження. Для написання випускної кваліфікаційної роботи використовувались наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених. Для дослідження в залежності від завдання використовувались методи економічного аналізу та вивчення економічних процесів, метод аналізу та синтезу, що використовувались підчас аналізу ліквідності банків України, графічний та метод деталізації та узагальнення.

Інформаційна база випускної кваліфікаційної роботи включає законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Національного банку України, інформація із підручників, статей та мережі Інтернет.

Наукова новизна полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних з забезпеченням фінансової стабільності банків і банківської системи України.

У процесі дослідження були отримані такі наукові результати:

- уточнено економічний зміст поняття «фінансова стабільність» банківських установ, що знайшло своє вираження у визначенні його сутності, виділенні ряду особливостей, а також принципів здійснення;

- визначено роль фінансової стабільності банків у забезпеченні економічного розвитку країни. Проаналізовано фінансовий стан комерційних банків України за певним рядом факторів, досліджено, які дії виконують державні органи влади і Національний банк України, зокрема, для забезпечення стабільності;

- обґрунтовано нові практичні рекомендації щодо забезпечення та подальшого розвитку банківських установ з врахуванням досвіду зарубіжних країн. Формування ефективної системи оцінювання фінансової стійкості банківського сектору має бути важливою частиною політики Національного банку України, спрямованої на підвищення рівня прозорості та прозорості банківської системи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть використовуватись в подальшому формуванні програми вдосконалення банківської системи та забезпечення її стабільності.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг даної роботи становить 61 сторінка, основна частина роботи викладена на 51 сторінку. Випускна кваліфікаційна робота містить 5 таблиць та 7 рисунків вони займають 12 сторінок, у додатках розміщено 1 таблиця та 1 рисунок, на 2 сторінках, список використаних джерел займає 74 пункти.

РОЗДІЛ 1

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЇХ РОЗВИТКУ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

1.1. Основні підходи до формування стратегії управління фінансовою стійкістю банків

Стійкість банківської системи – це комплексна характеристика. Якщо дане поняття розглядати з позиції методології, то воно означає, що управління стійкістю банківської системи доречно розглядати у взаємозв'язку трьох окремих рівнів: перший рівень – взаємозв'язок економіки в цілому та з регіональними секторами; другий рівень – взаємовідношення стійкості окремого банку та стійкості банківської системи загалом як цільної системи; третій рівень – з позиції окремо взятого банку як структури, яка містить у собі певні частини. Отже, стійкість – це макроекономічна характеристика усєї банківської системи і окремого банку як складового елемента даної системи.

Як відомо, на розвиток банківської системи та зовнішнє її оточення впливають ряд чинників, що порушують стійкість системи. Проблема полягає в наступному, виникає необхідність створення універсальної моделі уникнення нестійкості, котра може проявлятися у банківських установах, яка буде спроможна протистояти негативним процесам, які можуть виникнути у фінансовому світі.

Фінансовою стійкістю банківської системи слід вважати її здатність у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою забезпечення фінансової безпеки держави. На відміну від проблеми стійкості інших суб'єктів економічної діяльності проблема стійкості банків має свої особливості, які проявляються джерелами формування фінансових ресурсів, структурою

активів, оцінкою результатів їх діяльності. Зазначені особливості визначаються місцем банків у суспільному розподілі праці. Стійкість як якісний стан та форма розвитку банківської системи класифікується за такими ознаками (додаток А) [35].

В економічній літературі не існує однозначного тлумачення економічної категорії фінансової стійкості банку. Аналізуючи літературні джерела на тему банківської діяльності загалом та управління антикризовими явищами в банку, відзначається практика спільного використання економічних категорій «стійкість», «надійність», «стабільність», та особливо прослідковується вираження однієї категорії через іншу. Одна кожна із цих категорій пояснює особливий бік досягнення безпеки банку та успішності його діяльності, хоча вони є близькими за змістом.

Значення терміну „фінансова стійкість” досить часто трактується відповідно до контексту, використання аналітичних методів та рівня систем, що розглядаються. Такий підхід характеризується відсутністю належної обґрунтованості та чіткості визначень і досить часто стає причиною змішань понять і невизначеності категорії.

В економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості комерційного банку. Так, деякі автори стверджують, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його ліквідності та платоспроможності. Слід зауважити, що ліквідність комерційного банку характеризує механізм перетворення фінансових чи матеріальних активів у грошові кошти з метою своєчасного виконання зобов'язань, а платоспроможність визначається здатністю банку своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання. Це дуже важливі складові, але врахування тільки їх під час визначення фінансової стійкості банку є недостатнім. Інші фахівці стверджують, що стійкість банку залежить від збалансованості його активів і пасивів, якості кредитно-інвестиційного портфеля і кількості клієнтів. Цей підхід викликає певні зауваження: по-перше, в ньому не враховуються такі важливі складові, як прибутковість, платоспроможність та ліквідність банку;

по-друге, твердження, що фінансова стійкість банку залежить від кількості клієнтів, є недостатнім для пояснення цієї взаємозалежності[41].

Отже, існує безліч підходів до визначення поняття фінансової стійкості банків. Даний термін зазвичай ототожнюють з такими термінами – надійність, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність.

Однак, варто розуміти, що під надійністю банку розуміють здатність банку виконувати свої функції в повній мірі з умовою дотримання вказаних нормативів в законі України та в світовій практиці. Під поняття стабільність розуміють сталість, стійкість, тривале збереження певного стану чи рівня, тощо.

Ліквідність банку — це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).

Платоспроможність відображає здатність банку своєчасно та в повному обсязі розраховуватись за своїми зобов'язаннями, що впливають із торгових, кредитних або інших операцій грошового характеру.

Кредитоспроможність характеризує спроможність банку прийняти на себе кредит без загрози бути перевантаженим позиковими коштами і розраховуватись по ньому повністю і у строк.

Виходячи з наведених визначень вказаних термінів, вони мають спільні ознаки, оскільки означають здатність банку виконувати свої зобов'язання. Відмінність полягає у тому, що платоспроможність передбачає виконання зобов'язань за рахунок власних коштів; ліквідність – виконання всіх зобов'язань незалежно від джерела їх покриття; кредитоспроможність зосереджує свою увагу лише на частині зобов'язань – кредитах.

Із охарактеризованих вище понять, фінансова стійкість банку є фундаментальною, внутрішньою характеристикою, завдяки якій забезпечується життєздатність, стабільний розвиток комерційного банку у відповідності до

обраної стратегії в умовах конкурентного ринку, і, відповідно, потребує врахування вищевказаних категорій. Отже, фінансова стійкість комерційного банку - це його спроможність з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком реалізовувати свої функції на ринку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів [41].

О.В. Дзюблюк після детального дослідження теоретичних аспектів та підходів до визначення сутності фінансової стійкості в своїй роботі виокремив декілька напрямів, відповідно до яких:

1. Фінансову стійкість розглядають як відповідність сукупності критеріальних (оптимальних) значень певних фінансових показників.
2. Фінансову стійкість аналізують як динамічну категорію “системи трансформації ресурсів та ризиків”.
3. Фінансову стійкість ототожнюють із ліквідністю і платоспроможністю.
4. Фінансову стійкість ототожнюють із прибутковістю.
5. Фінансову стійкість розглядають як складову загальної стійкості комерційного банку [21].

В першому напрямку фінансову стійкість комерційних банків обґрунтовують згідно ключових параметрів, які характеризують певні аспекти його фінансового стану, дане питання досліджують такі науковці як: О.Д. Заруба., Г.С. Панова, С.А. Святко та Р.І. Шиллер. Перший напрямок. Г. С. Панова, О. Д. Заруба, С. А. Святко, Р. І. Шиллер [48, 56, 27, 62]. Ю. С. Масленченков, В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський стверджують, що фінансова стійкість це “відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам, що синтезують характеристики економічних складових фінансової стійкості: обсягу й структури власних засобів, рівня доходів і прибутку, норми прибутку на власний капітал, достатності ліквідності, мультиплікативної ефективності власного капіталу, створення банком доданої вартості” [43, с. 30; 27, с. 62]. Схоже за змістом визначення фінансової стійкості запропонував Р. І. Шиллер [27, с. 34].

Згідно з другим напрямком фінансова стійкість – це “динамічна, інтегральна характеристика здатності банківської установи як системи переміщення ресурсів і ризиків, повноцінно, з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції, незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів” [27, с. 142; 70, с. 43; 71, 36, 37]. Слід звернути увагу на те, що дане визначення виступає абстрактним поясненням, оскільки в ньому чітко не вказано, у чому ж суть “повноцінної трансформації ресурсів та ризиків”. Крім того дане визначення не охоплює досить важливих параметрів у банківській діяльності, а саме ліквідність і платоспроможність, які безпосередньо стосуються визначення фінансової стійкості банку. Проте враховуючи те, що банк – складна динамічна система, яка постійно розвивається, варто погодитися з тим, що фінансова стійкість є динамічною категорією.

Третій напрямок обґрунтовано у працях Н. Г. Антонова, М. А. Песселя, В. Г. Андреева, Н. Н. Захарова, де поняття “фінансової стійкості” ототожнюється з ліквідністю та платоспроможністю [22, с. 81]. Частково з даним твердженням можна погодитись, оскільки перелічені вище показники здійснюють значний вплив на фінансову стійкість банку і якщо банківська установа має досить високий рівень ліквідності та платоспроможності її можна вважати фінансово стійкою. Однак не варто ототожнювати ці поняття, оскільки «фінансова стійкість» - ширше поняття. Зокрема, як зазначає В. В. Вітлінський, “платоспроможність – це, в свою чергу, складова частина показника фінансової стійкості банку. А ліквідність та прибутковість – показники (критерії), що деталізують поняття платоспроможності комерційного банку” [9, с. 49]. Варто зауважити, що неліквідність є досить небезпечним для банку, оскільки в такому випадку можна втратити довіру з боку клієнтів банку і в подальшому це призводить до неплатоспроможності та кризової ситуації для банку. Через те, що ліквідність лежить в основі платоспроможності, у разі низької ліквідності відбуваються внутрішні порушення фінансового стану банк, що в кінцевому випадку призводить до не стійкості відносно зовнішніх факторів.

Четвертий напрямок охоплює праці таких авторів, як В. В. Пантелєєв та С. П. Халява, Л. П. Бєлих, в яких поняття фінансової стійкості деякою мірою ототожнюється з прибутковістю банку [57]. Зокрема, як зазначив Л. П. Бєлих, “рівень фінансової стійкості визначають прибутковість банку та його здатність виплачувати дивіденди за акціями”. В. В. Пантелєєв та С. П. Халява наголосили, що “своєрідним відображенням стійкого перевищення доходів над витратами і є фінансова стійкість”. Безпосередньо можна вважати, що прибуток має безпосереднє відношення до фінансової стійкості, сприяє підвищенню її рівня, оскільки дає змогу нарощувати капітал, покривати певні збитки. Проте ототожнення даних понять не розкриває сповна зміст фінансової стійкості, що є ширшим поняттям.

П’ятий напрямок представлено у роботах науковців, які розглядають фінансову стійкість як складову стійкості (стійкості в широкому розумінні) банку, до якої, окрім фінансової, введено капітальну, комерційну та організаційно-функціональну стійкість [27]. Зокрема, капітальну стійкість вважають базовою у забезпеченні загальної стійкості, її основою є власний капітал банку, що може слугувати опорою у кризових ситуаціях (створення резервів для непередбачуваних збитків, повернення депозитів). Він – основа ефективного функціонування та джерело розвитку банку. Виконує, як відомо, три важливі функції: захисну, оперативну та регулюючу. Організаційно-функціональна стійкість відображає адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та ринковій кон’юнктурі [21].

Оскільки, по-перше, для забезпечення фінансової стійкості пріоритетне значення має саме стабільність отримання прибутку; по-друге, як відомо, високі прибутки асоціюються з підвищеним рівнем ризику, щоб в свою чергу, ставить під загрозу фінансову стійкість комерційного банку; по-третє, банки мають дотримуватися раціонального механізму розподілу прибутку, зокрема на поповнення резервних і страхових фондів, що теж є важливим фактором при забезпеченні фінансової стійкості.

1.2. Сутність та роль фінансової стійкості банку в стабільності банківської системи України

Однією з найголовніших проблем сучасності є забезпечення стійкості розвитку економіки, зокрема її важливої ланки – банківської системи. Стабільність розвитку економіки України певною мірою залежить від фінансової стійкості банківського сектору. Банки є частиною єдиного економічного організму як одного із важливих секторів економіки. Банки, що стабільно функціонують, здатні накопичувати фінансові ресурси і забезпечувати рух капіталів між усіма секторами народного господарства, тим самим активізуючи інвестиційні процеси у державі, сприяючи економічному зростанню та підвищенню добробуту суспільства.

Тому, детально проаналізуємо причини та наслідки виникнення кризових явищ та їх вплив на фінансовий стан банківського сектору та економіки загалом. Особливостями прояву кризових явищ в банківському секторі України є сукупність негативних процесів, які формують комплекс проблем, що пояснюють усі макроекономічні дисбаланси, котрі є основними факторами гальмування розвитку економіки. Серед таких процесів необхідно насамперед вказати ті, що найбільшою мірою відображають сучасний стан банківського сектору й ознаки кризових явищ у ньому, а саме:

1. безпрецедентний за масштабами відтік коштів з депозитних банківських рахунків;
2. нагромадження значних обсягів проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля;
3. збільшення витрат банків та наростання збитковості банківського бізнесу в цілому;
4. загострення проблеми недостатнього рівня капіталізації банків;
5. зміна структури банківської системи внаслідок оголошення низки банків неплатоспроможними і виведення їх з ринку [14].

За роки незалежності в Україні відбулося 3 банківські кризи, котрі вплинули на подальший розвиток економіки країни:

- Криза 1998 року
- Криза 2008 – 2009 років
- Криза 2014 – 2016 років

Фінансова криза 1998 року розпочалася із азіатсько-тихоокеанського регіону і не оминула Україну. Причинами даної кризи було те, що в країні не відбувався повною мірою контроль за діяльністю банківської системи, здійснювалась підтримка фіксованого валютного курсу, що призвело до масштабних обсягів запозичень із міжнародних ринків капіталів, використання зовнішніх запозичень для фінансування інвестиційних проектів низької якості, слабка оцінка та управління фінансовими ризиками, непрозора фінансова звітність приватного сектору та недотримання нормативних та законодавчих актів.

Також, до причин кризи 1998 р. можна віднести необґрунтовану боргову політику держави, котра була зумовлена дефіцитом державного бюджету, рівень якого у 1992 році складав 13,8 %, а в 1994 – 8,9 % до ВВП. Як відомо, на той період в Україні була гіперінфляція, тому в 1996 році було прийнято рішення перейти до боргового фінансування бюджетного дефіциту (для повернення стабільності національної валюти) за рахунок і зовнішніх і внутрішніх державних позик. У 1997 році державні позики становили 4,95 млрд. грн., що в три рази більші за зовнішні (1,5 млрд. грн.)

Україні завдяки спільним погодженим діям уряду, НБУ і комерційних банків вдалося послабити вплив фінансової кризи. І хоча у банківській сфері вона не переросла в обвальну кризу, проте її руйнівний вплив був відчутним:

1. девальвація гривні на 38%, внаслідок чого банківська система другого рівня втратила від знецінення капіталу понад \$1 млрд.;
2. відплив вкладів населення обсягом близько 400 млн. грн.;
3. погіршення структури кредитного портфеля - частка проблемних кредитів зросла з 29,2 % на 01.09.98 р. до 31,1% на 01.01.99 р.;

4. зниження у 2 рази прибутковості активів банків;
5. скорочення статутного капіталу 50 банків (станом на 01.01.99 р.) понад мінімальний рівень через девальвацію гривні;
6. заблокування дії фондового ринку і насамперед ринку ОВДП;
7. припинення торгів на міжбанківському валютному ринку;
8. значне скорочення міжбанківського кредитного ринку [66].

Незважаючи на зазначені негативні явища, жодний комерційний банк не був ліквідований і банківська система другого рівня в цілому вистояла.

Однак, влада України не взяла до уваги причини виникнення даної кризи, наслідком чого стала непродумана та необґрунтована політика державних фінансів. Тому громадянам не було повернуто їх знецінені вклади в Ощадбанку, через політичну нестабільність збільшувалась інфляція і падіння національної валюти.

В другій половині 2008 р., наступила ще одна глобальна фінансово-економічна криза, вона розпочалася в США. Внаслідок неї розпочався спад виробництва, стрімкий ріст державного боргу, а також знижувався рівень життя населення. З поміж усіх країн СНД деякі сфери економіки України постраждала найбільше і девальвація національної валюти була набагато більшою.

Оскільки, населення ще не відійшло від попередньої кризи, знову з'явилася паніка, щодо не повернення вкладів. Населення терміново почало забирати свої заощадження з банків. За перший тиждень жовтня 2008 року населення із банків вилучили 6 млрд. грн, це негативно вплинуло на рівень ліквідності комерційних банків і тому НБУ прийняв рішення про замороження депозитних рахунків вкладників.

За період даної кризи банківська система України відбулися такі зміни:

1. зростання проблемних кредитів в 11,3 рази (до 71,8 млрд. грн.);
2. надання НБУ кредитів рефінансування для підтримання ліквідності банками та недопущення платоспроможності банків;
3. більшість банків були збитковими (в 2009 році – 38.4 млрд. грн.), що стало наслідком значних втрат в капіталі;

4. держава витратила більше 15 млрд. грн для відновлення платоспроможності таких банків: Укргазбанк, Родовідбанк, банк «Київ»;

5. значна кількість банків втратили платоспроможність.

У 25 банках була призначена тимчасова адміністрація, навіть в трьох банках I групи – Промінвестбанк, банк «Надра», Укрпромбанк.

Внаслідок кризи відбулося погіршення якості кредитних портфелів українських банків, у 2008 році, також почала знижуватись вартість та дохідність інвестиційних вкладень, перш за все у цінні папери, які виявилися найбільш вразливими щодо впливу світової фінансової кризи. Про це свідчить зростання рівня проблемних у структурі наданих українськими банками кредитів (з 1,31% у 2007 р. до 2,27% у 2008 р.) та відповідне зниження рентабельності їх активів (з 1,50% у 2007 р. до 1,03% у 2008 р.) (Рис. 1.1.).

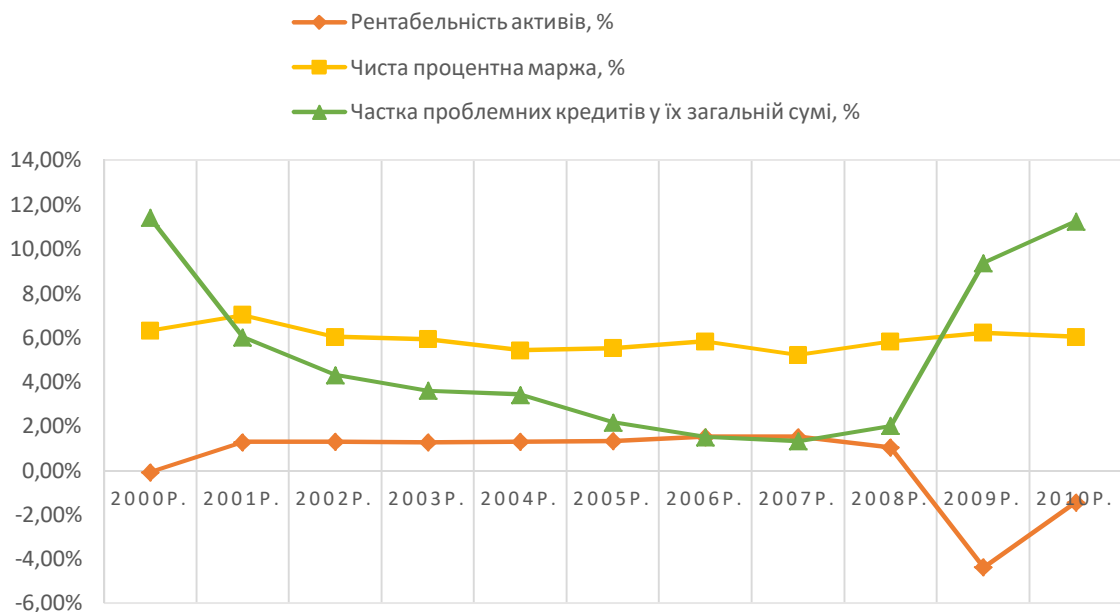

Рис. 1.1. Оцінка основних показників, які характеризують циклічність виникнення банківських криз в Україні [59]

Дана тенденція поширилась і в 2009 році, який став найважчим для банківської системи України, оскільки він виявився піком фінансової кризи, яка поглиблювалась через збільшення недовіри населення та реального сектору до банківської системи. В даний період частка проблемних кредитів у їх загальній сумі зростає декілька раз та становила 9,36%, що призвело до збиткової

діяльності усієї банківської системи України. (рентабельність активів зменшилась до 4,38%).

Не встигла країна оговтатись після кризи 2008- 2009 років, як економіку спіткала система криза 2014 – 2016 років. Ця криза є найважчою для банківської системи України за всі роки незалежності, оскільки в ній поєдналися несприятливі суб'єктивні та об'єктивні чинники світового та національного економічного розвитку, вплив зовнішньої та внутрішньої політики та знецінення національної валюти стрімкими темпами. Подальший розвиток економіки нашої держави на пряму залежить від вирішення даної кризи.

Перший етап загострення кризи розпочався у результаті політичної нестабільності й відтоку капіталу. Головні прояви скорочення обсягів депозитних вкладів фізичних осіб з'явилися в листопаді – грудні 2013 р., однак максимальне падіння відбулося в березні - квітні 2014 р. (Рис. 1.2.).

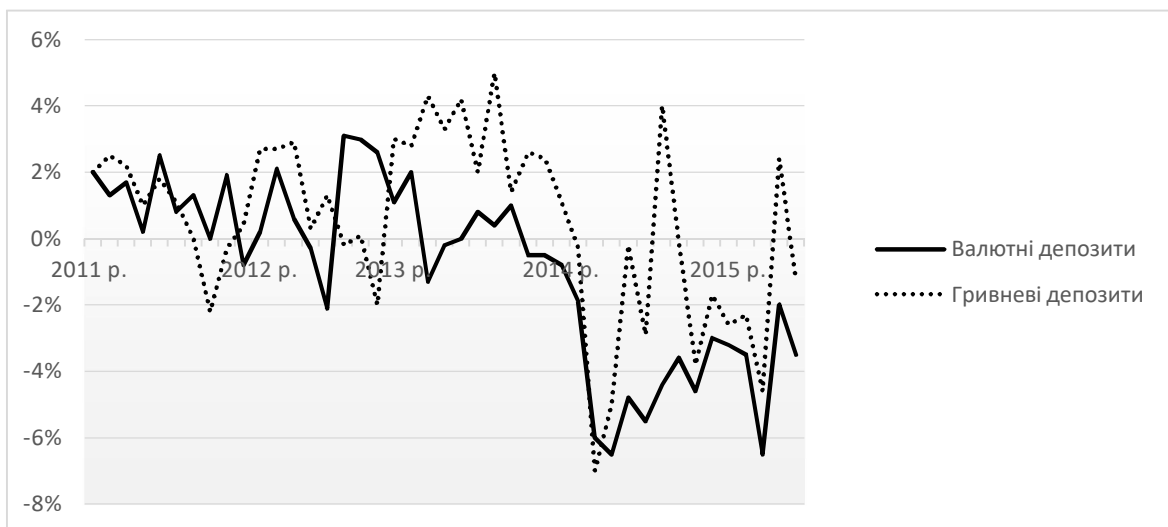

Рис. 1.2. Щомісячна зміна обсягу депозитів населення, % [53]

Другий етап був не настільки потужним, переважала паніка в інформаційному характері, так проявлялася реакція населення на події в Іловайську та ймовірність вторгнення на територію України. За даними НБУ в кінці 2014 року відтік депозитів становив 126 млрд грн., тобто 29% від загальної суми, таким чином можна стверджувати, що за цей рік банківська система України втратила третину депозитів. Зокрема депозити в національні

валюті скоротилися на 56,3 млрд. грн., а в іноземній валюті – на 11,4 млрд. дол. (180 млрд. грн.).

Дана тенденція продовжувалася і в 2015р., депозити в національній валюті зменшилися на 5,5 млрд. грн. (на 13,3% - порівняно з 2014р.), а в іноземній валюті – 5 млрд. дол. (на 36,8%). В основному кошти вилучалися із строкових депозитних рахунків, а ці кошти виступають головним ресурсом для банківського кредитування.

Щодо депозитів фізичних осіб, то вони також вилучались, через зниження рівня реальних доходів населення (8,4%), збільшення заборгованості з виплати заробітної плати (у 3,2 рази) та зростання інфляції (інфляція в 2015р. становила 60,9%, споживчі ціни зросли на 24,9%).

Третій етап кризи розпочався через різку девальвацію гривні в січні – лютому 2015 року. Протягом 2014 року гривня втрачала свою вартість, а в кінці цього ж року курс становив до 15-16 грн. за один долар. В 2015 році НБУ прийняв рішення відмовитись від політики фіксованого курсу і перейти до плаваючого курсу, який формується на міжбанківському валютному ринку. В лютому 2015 року курс сягнув максимуму за всю історію незалежної України понад 30 грн. за долар, до початку 2016 року гривня дещо «зміцнилася» і долар коштував 24 грн, згідно рисунку 1.3. Від початку 2016 р. до кінця літа цього року національна валюта девальвувала на 6%, при цьому лише за серпень девальвація сягала 2,6%.

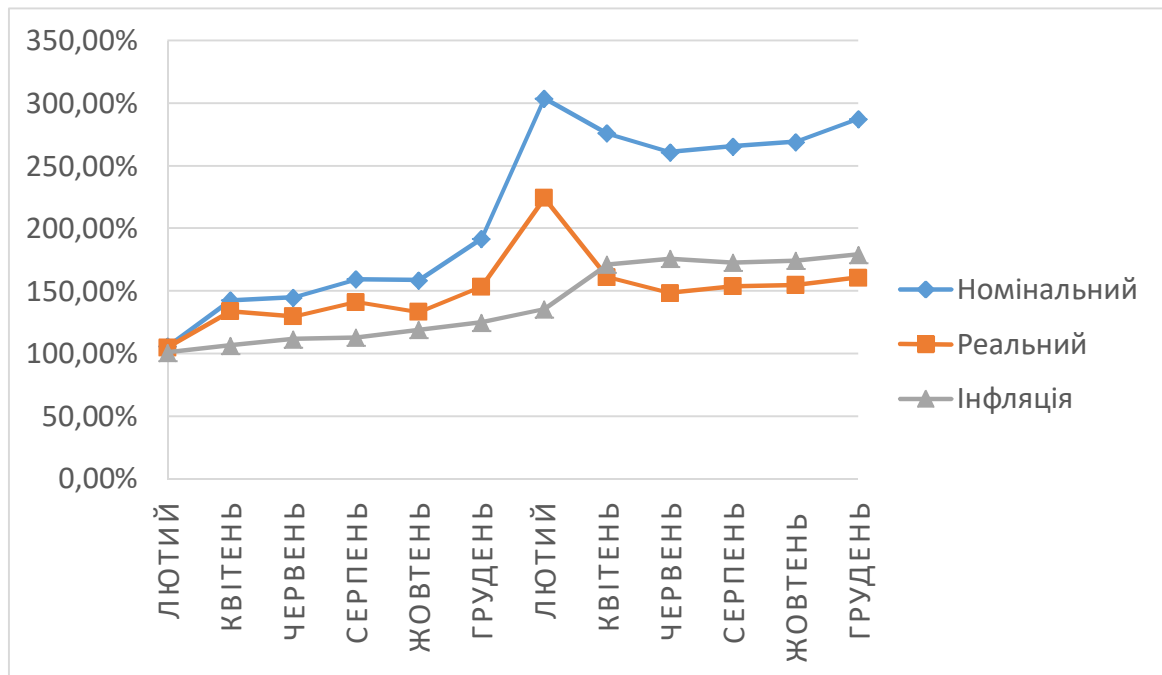

Рис. 1.3. Динаміка Номінального і реального курсу долара США у 2014-2015р, %, до грудня 2013 [53]

Криза 2014-2016 років характеризується фактичним ступором кредитування і надлишком ліквідності у провідних банків. Аналіз випадків проголошення банків неплатоспроможними за період після 1 січня 2014 року до 1 квітня 2016 року, показав, що система втратили значну частку активів: 1 група - 3 банки з 15 банків (112 млрд грн активів), 2 група - 12 банків з 20 (138 млрд грн), 3 група - 12 банків з 23 (52 млрд грн), 4 група - 50 банків із 122 (44 млрд грн). Це склало 27,5% активів від системи станом на 01.01.2014. Залежно від розміру ступінь виживання банків коливається: у 1 групі зазнало краху 20% банків, у 2 - 60%, у 3 - 52%, у 4 - 39%. Ця статистика свідчить про подальшу диференціацію банківського сектору [39].

Тільки в 2014 році НБУ визнав 33 банки неплатоспроможними, в них було введено тимчасову адміністрацію з наступною підготовкою до ліквідації. У 2015 р. ще 31 банк було ліквідовано, а в 2016 р. стало ще на 23 банки менше. Загальні активи банків в 2016 р. становили 1 трильйон 254 мільярдів гривень (на 4,7% менше ніж в 2015 році – 1,316 трлн. грн.). Впродовж цих років банківська система України була збитковою, оскільки сукупно витрат усі банки

зазнали на суму 52,9 млрд. грн. в 2014 р., а в 2015р. – 66,6 млрд. грн. (зросло на 25,7%).

За період кризи помітно зросла питома вага банків із іноземним капіталом, це підтверджується тим, що в топ-15 найбільш надійних банків України входять саме такі банки: Райффайзен банк Аваль (Raiffeisen Bank, Австрія), Креді Аґріколь Банк (Credit Agricole, Франція), Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща), Укрсиббанк (BNP Paribas Group, Франція).

Таким чином, можна зробити висновок, що банківські кризи є відчутними для всієї економіки та суспільства, це впливає із економічної сутності банків та їх ролі в соціально-економічній системі. Головною відміною рисою кризи 2014-2016 рр. від попередніх полягає в нижчому рівні ефекту «збирання вершків», коли клієнти переходять з приватних вітчизняних банків до банків з державним та іноземним капіталом, оскільки збільшення вкладів помітна лише у певних банків з іноземним капіталом. Також фінансова криза 2014-2016 рр. була зумовлена не через початок кризи на міжнародному ринку, на відміну від попередніх криз. В основному банківська паніка була не основною причиною банкрутства більшості банків, оскільки міцним банкам вдалося зберегти фінансову стійкість за допомогою підтримки НБУ та акціонерів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

На основі проведеного дослідження теоретичних основ створення банківської системи можна зробити такі висновки:

1. Аналізуючи погляди вітчизняних та зарубіжних економістів на визначення сутності фінансової стабільності банків та ролі у її забезпеченні держави неоднозначні. В основному зазвичай поняття “стабільність” і “стійкість” ототожнюють, однак не враховуючи усю схожість цих понять, вони все ж є різними.
2. Стабільність включає в себе існування певного терміну функціонування банку і наявність характерної динаміки його розвитку. Комерційний банк, який здійснює свою діяльність та розвивається стабільно не буде мати проблеми з різкими зростаннями та спадами результатів роботи. В свою чергу, стійкість – це здатність банку протистояти внутрішнім та зовнішнім чинникам, які впливають на його роботу. З наведених тверджень виходить, що стійкість є однією зі складових, яка забезпечує стабільність банку.
3. Згідно з досвідом України в попередніх фінансових кризах, варто зазначити, що вони розпочинались внаслідок початку криз на міжнародному ринку, наприклад фінансова криза 1998 року розпочалася із азіатсько-тихоокеанського регіону, криза в другій половині 2008 р. розпочалася в США, однак криза 2014-2016р. відрізнялася від попередніх, тому що її причиною стала політична ситуація в країні, отже, фінансова стабільність банківської системи України залежить і від ситуації на світовому ринку.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків в Україні

З 2016 року Національний банк України видає Звіт про фінансову стабільність – ключовий публічний документ, який формується багатьма центральними банками світу. Метою такого звіту є ідентифікування ризиків фінансової стабільності в Україні, аналіз впливу даних ризиків на економіку та фінансову систему країни та формування рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової стабільності. Своєрідною рисою звіту про фінансову стабільність є зосередження на таких чинниках як ризик та рекомендації. Згідно з даними цього звіту існує ряд ризиків які наражають банківську систему та кожен банк окремо, які можуть вплинути на їх фінансову стабільність(рис.2.1.).

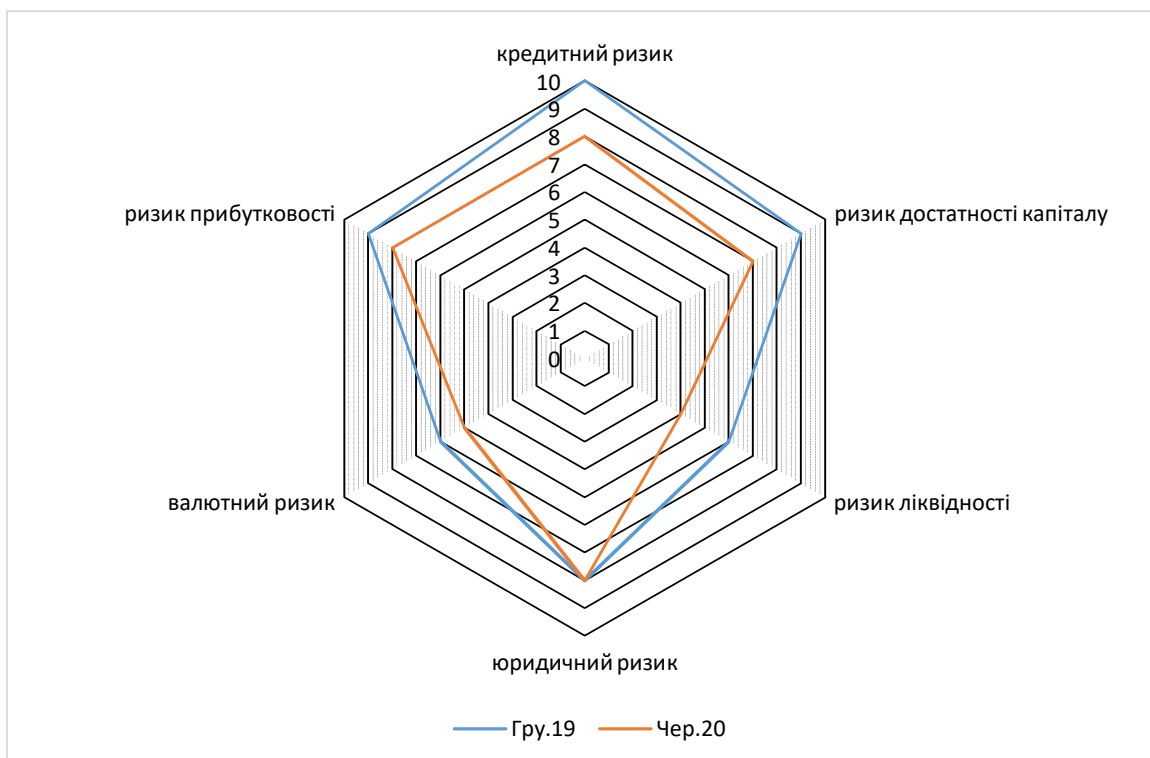

Рис. 2.1. Карта ризиків банківського сектору [26]

Відповідно до даних Національного банку України відповідні результати першого півріччя 2020 року кредитний ризик певною мірою пішов на спад,

незважаючи, що рівень негативно класифікованих кредитів збільшився до найвищих історичних значень. Платоспроможність юридичних та фізичних осіб з 2016 року по 2019 рік незначними темпами відновлювалась, однак у першому півріччі 2020 року внаслідок пандемії пішло на спад.

Ризик достатності капіталу й надалі має високі показники через суттєві втрати банків через зниження якості активів банку. Однак даний ризик потроху зменшується, тому що значна частина великих банків частково або повністю залучили капітал після закінчення діагностичного обстеження.

Ризик ліквідності не значно, але зменшився і надалі за цієї тенденцією буде зменшуватись, оскільки депозитна база позитивно відновлюється в порівнянні з попередніми роками. Починаючи з грудня 2019 року прослідковується чистий притік валютних коштів населення. Однак незважаючи на позитивні зміни ліквідність банків і надалі залишається не рівномірно розподіленою.

Юридичний ризик ніяк не змінився і надалі залишився на доволі високому рівня, тому було прийнято рішення подати до Верховної Ради України законопроекти, котрі після прийняття та практичного впровадження змогли б певною мірою по впливати на даний ризик в банківському секторі.

Валютний ризик впродовж аналізованого періоду зменшився внаслідок відновлення цін на світових сировинних ринках та зменшенню коливань обмінного курсу вкінці 2019 року. Однак існує загроза зростанню даного ризику, тому що протягом останніх місяців 2020 року валютний курс навпаки почав зростати по відношенню до 2019 року.

Ризик прибутковості значними темпами зменшується і більшість банків України стають платоспроможними та прибутковими. Протягом січня – вересня 2020 року банки отримали 37,6 млрд грн чистого прибутку, що в свою чергу на 22% менше відповідному періоді минулого року, що становило 48 млрд. грн. Головною проблемою такої різниці є те, що в цьому році резерви під очікувані збитки встановлені в розмірі 20,9 млрд. грн., коли в 2019 році цей показник становив 8,3 млрд. грн. Загальний спад бізнес-активності під час пандемії та

відповідно зменшення попиту на кредити та банківські послуги, а також зростання неплатежі за кредитами призвело до зменшення комісійних та процентних доходів банку. Внаслідок чого темпи зростання чистого процентного та комісійного доходів банків стали найнижчими за останні 4 роки.

Показник адекватності регулятивного капіталу банку є одним із найважливіших показників, котрий відображає фінансову стійкість комерційних банків та банківської системи в цілому, тому що саме капітал банку у разі виникнення кризових явищ в економіці виступає тією подушкою безпеки, яка дає можливість певний час підтримувати діяльність банку на належному рівні (рис. 2.2).

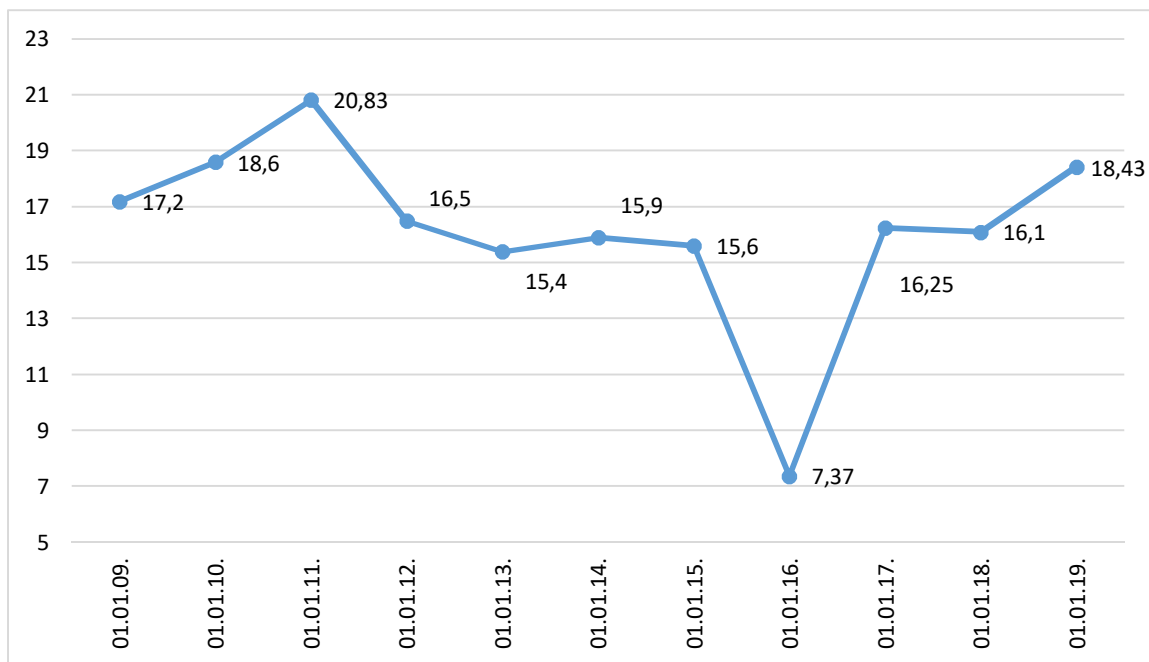

Рис. 2.2. Динаміка показника адекватності регулятивного капіталу вітчизняних комерційних банків у 2009-2019 роках Примітка: Розраховано автором за даними НБУ[53]

Рисунок 2.2. відображає, що впродовж останніх років показник адекватності регулятивного капіталу зростає, однак помітно, що стрімкий спад цього показника відбувся в 2016 році (до 7,37%), а найбільше він становив в 2011 році (20,83%). Зростання показника адекватності регулятивного капіталу впродовж трьох останніх років відбувається внаслідок збільшення вимог з боку

Національного банку України, згідно з умовами Базеля III, рекапіталізацією державних банків (табл. 2.1) та вживанням антикризових заходів практично всіма комерційними банками.

Табл. 2.1. Динаміка показника адекватності регулятивного капіталу 10 найбільших банків України у 2017-2020 роках, % Примітка: Розраховано автором за даними НБУ [53]

Банк	01.17	06.17	01.18	06.18	01.19	06.19	01.20	10.20
Приватбанк	20,06	19,24	24,1	18,64	17,46	15,93	28,97	28,96
Укрсиббанк	26,41	26,87	22,4	22,58	20,18	18,47	27,38	24,94
Ощадбанк	17,52	16,47	17,06	16,99	13,56	12,7	18,42	18,69
Райффайзен банк Аваль	20,64	21,21	20,91	15,55	19,04	14,76	22,06	20,61
ПУМБ	12,44	13,09	14,16	14,57	16,34	18,36	19,06	18,65
ОТП Банк	16,85	15,01	15,78	16,86	19,64	20,12	25,39	24,41
Укргазбанк	13,38	14,38	14,28	14,25	12,07	14,33	15,66	15,57
Укрексімбанк	14,46	14,27	12,83	15,2	12,75	14,07	15,44	25,04
Таскомбанк	11,81	11,92	11,82	11,53	16,63	15,35	15,96	16,28
Кредобанк	15,97	15,94	15,94	15,89	16,88	15,15	15,3	14,23

Порівнюючи показники адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків впродовж у 2017 - 2020 роках можна побачити, що даний показник майже в кожному банку має тенденцію до коливання і є не стабільним. Протягом 2020 року даний показник зростає в державних банках – Ощадбанк (з 13,56 % в 2019 році до 18,69%), Укргазбанк(з 12,07 % в 2019 році до 15,57%), Приватбанк (з 17,46 % в 2019 році до 28,96%) та Укрексімбанк (з 12,75 % в 2019 році до 25,05 %). Також, показник достатності регулятивного

капіталу є досить високим і сталим в банків з іноземним капіталом, так в Райффайзен банк Аваль даний показник на початок 2019 року становив 19,04%, а на початок жовтня піднявся до 20,61%. Таким чином державні банки та банки з іноземним капіталом є більш надійними та фінансово-стійкими порівняно з іншими вітчизняними банками.

Також, важливим показником фінансової стабільності банку є показник ліквідності, котрий дає можливість проаналізувати здатність того чи іншого банку своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання. На сьогоднішній день в Україні існує три різновиди нормативу ліквідності банк: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) (Н4 та Н5 діяли до 02.09. 2019 року.) та короткострокової ліквідності (Н6). Саме ці нормативи визначають, яку частку пасивів повинні покривати активи встановленої строковості (20%, 40% та 60% відповідно). Особливістю наведених коефіцієнтів є те, що вони передбачають співвідношення активів та пасивів із певно встановленим терміном погашення. Однак вони враховують тільки показники балансу на конкретну дату і тому є статичними. Даний підхід недооцінює потреби у ліквідності банків у стресові періоди, через те що він не враховує очікувані відтоки та надходження.

Табл. 2.2. Динаміка показника ліквідності банків України станом на 01.10.2020 року Примітка: Розраховано автором за даними НБУ [53]

Банк	Чисті активи, млн. грн.	Короткострокова ліквідність, %	Проблемні кредити, %
Приватбанк	328 501,6	89,56	81,3
Ощадбанк	225 909,6	75,35	50,3
Укрексімбанк	159 598,1	97,69	57,5
Райффайзен банк Аваль	99 460,5	93,44	7,3
Альфа – банк	80 172,6	79,51	38,6
Укргазбанк	148 071,6	85,47	19,0

ПУМБ	59 556,5	100,88	21,2
Креді Агріколь Банк	42 150,9	91,62	6,4

Проаналізувавши дані таблиці 2.2. можна зробити висновок, що за десять місяців 2020 року всі українські банки виконали норматив короткострокової ліквідності(Нб), котрий має становити не менше 60%. В даній таблиці, також наведені данні проблемних кредитів в Приватбанку - цей показник становить 81,3%, а найнижчим є в Креді Агріколь Банк (6,4%) та в Райффайзен Аваль (7,3%). З цього можна зробити висновок, що частка проблемних кредитів є набагато меншою саме у банків з іноземним капіталом.

Ліквідність банків є доволі актуальною проблемою в сучасному функціонуванні вітчизняного фінансового сектора, вирішення якої потребує забезпечення стабільної банківської системи та економічного зростання країни. Задля збереження фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи до існуючих шоків ліквідності Правління НБУ затвердило новий норматив для українських банківських установ – коефіцієнт покриття ліквідністю або LCR (Liquidity coverage ratio), цей показник був передбачений одним із стандартів Базель III.

Табл. 2.3. Динаміка показника покриття ліквідністю банків України станом на 01.10.2020р. Примітка: Розраховано автором за даними НБУ [53]

Банки	Системно важливі банки	LCRbb	LCRиb
Укрексімбанк	СВБ	471,68	628,96
Райффайзен банк Аваль	СВБ	304,51	487,38
Таскомбанк	СВБ	131,77	114,92
Кредобанк	СВБ	125,11	117,27
Банк Львів		244,72	471,42
ПУМБ	СВБ	204,11	198,73
Укргазбанк	СВБ	245,59	144,62
Банк Форвард		491,39	1964,94

Приватбанк	СВБ	256,96	225,79
Ощадбанк	СВБ	381,21	222,41

LCR_{вв} - норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, не менше 100 відсотків;

LCR_{ів} - норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, не менше 100 відсотків.

Банки України розпочали офіційний розрахунок нормативу з 1 грудня 2018 року. На початку мінімальне значення для LCR в іноземній валюті становило 50%, в усіх валютах – 80%. Підвищення мінімального обов'язкового значення LCR до 90% для значення коефіцієнту LCR в усіх валютах та в іноземній валюті відбулось у червні 2019 року, на даний момент показник має становити не менше 100%. Коефіцієнт покриття ліквідністю – це співвідношення високоякісних ліквідних активів банку до суми, необхідної для покриття підвищеного відтоку коштів з банку впродовж 30 днів. Він відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів[73].

Якщо банк виконує цей норматив, це свідчить, що він забезпечений ліквідністю в обсязі, який достатній для повного виконання покладених зобов'язань впродовж 30 днів в кризових умовах. Беручи до уваги, що в українській банківській системі існує досить високий рівень доларизації, тому банки змушені дотримуватись нормативу LCR як в національній, так і в іноземній валютах. Згідно з даними таблиці 2.3 та даними НБУ усі банки України виконують цей показник і він не становить менше 100%, як в іноземній так і в національній валюті.

Важливим показником для аналізу фінансової стабільності банку, також виступають показники рентабельності ROA (Return on Assets) та ROE (Return on Equity). ROA – показник рентабельності використання активів банку. Розраховується як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості використовуваних банком активів за відповідний

період і виражається у процентах. ROE (Return on Equity) – показник Р. використання статутного капіталу банку. Розраховується як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості балансового капіталу за відповідний період і виражається у процентах[53].

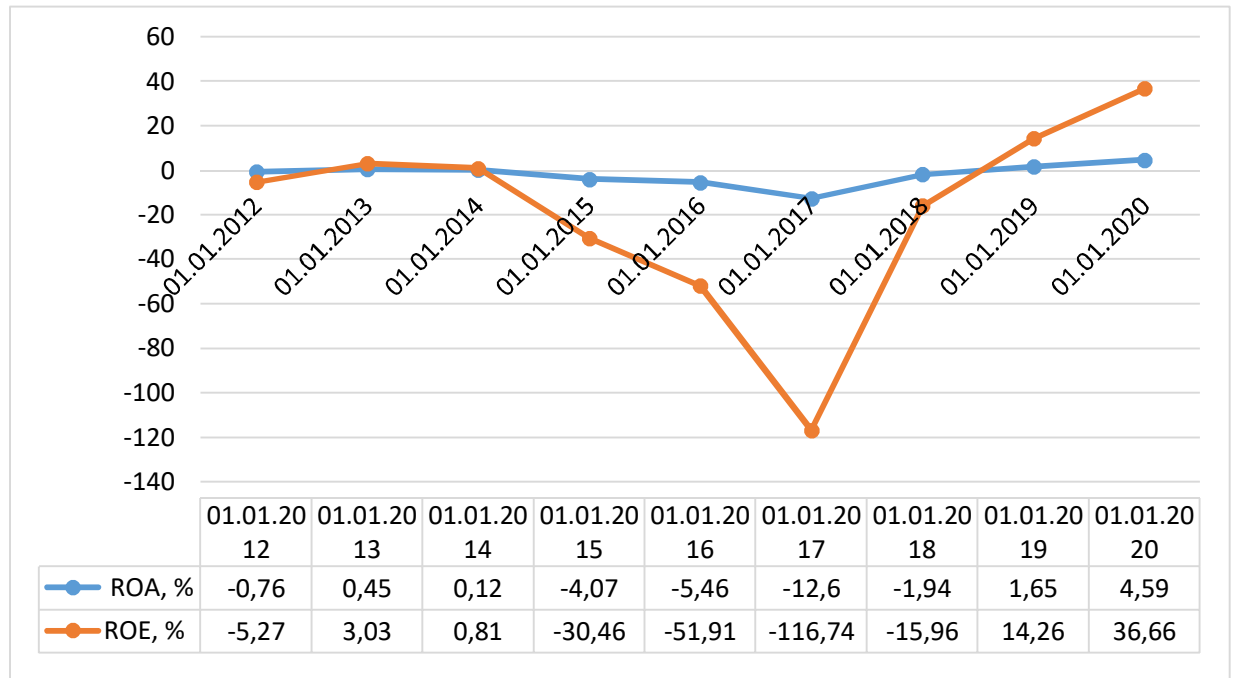

Рис. 2.3. Динаміка показника ROA та ROE вітчизняних комерційних банків, % Примітка: Розраховано автором за даними НБУ [53]

Оптимальне значення показника ROA має становити не менше 1%, згідно рисунку 2.3. лише в 2019 та 2020 роках даний коефіцієнт досягнув позитивного значення (1,65% та 4,59% відповідно). Це означає, що ефективність банківського менеджменту в Україні покращується з кожним роком, банківські установи стають прибутковими, існує висока ефективність великих банків та економічно виправдана концепція капіталу(залученого та власного).

На сьогоднішній день в українських банках ROE становить 36,66%, що майже в два рази більше ніж в 2019 році. Також, цей показник вищий ніж загальноєвропейський показник – 7%, вищий ніж в Чехії – 16%, в Румунії - 17%, Угорщина – 18%. Більше 10 українських банків в 2020 році мають коефіцієнт ROE більше 30%. Основним поясненням чому банки показали таку прибутковість є те, що цього року прослідковується високий рівень операційної

ефективності банків та зниження відрахувань у резерви, які протягом року зменшились з 24 до 12 млрд. грн.

Національний банк здійснив щорічний перегляд переліку системно важливих банків. Кількість банків лишилась незмінна і складає 14 установ, водночас замість Укрсоцбанку, який минулого року приєднався до Альфа-Банку, до переліку увійшов А-Банк. Так чином, системно важливими банками визначено: А-Банк; Альфа-банк; Кредобанк; ОТП банк; Ощадбанк; Південний; Приватбанк; ПУМБ; Райффайзен Банк Аваль; Таскомбанк; Укргазбанк; Укрексімбанк; Укрсиббанк; Універсал банк. Нагадаємо, для системно важливих банків діють підвищені вимоги, покликані забезпечити додатковий запас їх стійкості.

По-перше, додатково до нормативного значення достатності основного капіталу вони мають сформувати буфер системної важливості, який почне діяти з 1 січня 2021 року і залежатиме від значення показника системної важливості банку. Буфер системної важливості становитиме 1% для Райффайзен Банку Аваль, Альфа Банку, А-Банку, ПУМБу, УкрСиббанку, ТАС Банку, Універсал Банку, ОТП Банку, Банку "Південний" та Кредобанку. Буфер системної важливості становитиме 1,5% для Укрексімбанку, Ощадбанку та Укргазбанку. Буфер системної важливості становитиме 2% для ПриватБанку.

По-друге, ці банки повинні розробити плани відновлення діяльності згідно вимог Національного банку. Такі плани покликані швидко стабілізувати роботу системно важливих установ в умовах кризи [53].

По-третє, системні банки мають виконувати посилений норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 20% (для банків, що не є системно важливими його встановлено на рівні 25%). Після втрати статусу системної важливості, банк має дотримуватися посилених вимог протягом ще 12 місяців.

2.2. Оцінка антикризових заходів Національного банку України в умовах макроекономічної нестабільності

Формування банківської системи України супроводжувалося кризовими явищами, банкрутством банків, які негативно впливали на економіку загалом. Внаслідок цього основним завданням НБУ стало забезпечення стабільного функціонування банківської системи. НБУ як центральний банк країни проводить антикризові заходи за допомогою основних інструментів грошово-кредитної політики для впливу на макро- та мікрорівень розвитку.

До державних антикризових заходів, що забезпечують фінансову стійкість банків, відносять систему регулювання грошового ринку. У цьому аспекті великої уваги потребують тенденції, які спостерігаються на валютному ринку. Дослідження курсової динаміки дають підстави стверджувати, що внутрішні валюти і валюти за зовнішньою конвертацією, до яких віднесено гривню, мають тенденцію до стрімкого знецінення з таких основних причин:

- пропозиція валюти на внутрішньому ринку є зовнішнім чинником і практично не пов'язана з динамікою попиту на неї;
- країни з внутрішніми валютами або валютами зовнішньої конвертації зазвичай мають нерозвинуті фінансові ринки;
- національна валюта значно поступається іноземній за рівнем ліквідності, тому власники валюти намагаються її притримувати, створюючи, таким чином, дефіцит на внутрішньому ринку [46].

Саме ці причини призвели до розвитку банківської кризи в Україні, знецінення національної грошової одиниці, збільшення недовіри населення до банківського сектору та стрімке зростання тіньового сектору. Найбільшим проявом девальвації гривні було підняття облікової ставки в 2015 р. із 19,5% до 30% річних, таким способом вони намагались підвищити привабливість гривні і зменшити ймовірність спекуляції банками, однак вони не врахували той фактор, що фізичні та юридичні особи не забажають брати споживчі кредити під 60% річних.

Внаслідок початку банківської кризи в 2014р. НБУ ввів такі нововведення:

1. впровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті, спочатку в розмірі 100%, потім 75% та протягом 90- денного строку розрахунку операцій експорту та імпорту товарів;
2. обмеження на купівлю іноземної валюти (готівкової) – 15 тис. грн., а потім 3 тис. грн. (в день на одного клієнта);
3. заборонено довгострокове погашення валютних кредитів, отриманих від нерезидентів;
4. обмеження видачі з депозитних та поточних рахунків в день на одного клієнта готівкової гривні – 150 тис. грн. та іноземної валюти – 15 тис. грн. (згідно з офіційним курсом НБУ);
5. обмеження можливостей банків купувати валюту для власних потреб, зменшення ліміту довгої відкритої позиції банків до 1%;
6. конвертація в гривню усіх надходжень з-за кордону в іноземній валюті на користь резидента.
7. сума переказів фізичних осіб у іноземній валюті на рівні 15 тис. грн. на місяць без підтверджувальних документів та 150 тис. грн (у разі наявності відповідних документів).

За рахунок таких нововведень регулятор намагався зменшити девальваційний тиск на внутрішньому валютному ринку України, оскільки обов'язковою була конвертація в гривню усіх надходжень у валюті із закордону. Також, внаслідок цих нововведень планувалося зупинити розгортання кризи банківського сектору України, тому що кошти з депозитних та поточних рахунків видавались в обмеженій формі.

Такі ж заходи застосовувались в 2015 р., однак не вдалося уникнути черговий стрибок обмінного курсу (в лютому – 30,01 грн за 1 дол. США). Зокрема, йдеться про такі основні заходи:

1. зобов'язання банків для здійснення купівлі іноземної валюти на доручення клієнтів попередньо зараховувати кошти в гривнях на

окремий аналітичний рахунок, з якого вони можуть бути перераховані не раніше третього дня з дати його поповнення;

2. обмеження на купівлю безготівкових іноземних валют і банківських металів за гривні за власними операціями банку на день;

3. заборона банкам надавати кредити в національній валюті, якщо їх забезпеченням слугують майнові права на кошти в іноземній валюті, що розміщені на рахунках у банках, а також купувати іноземну валюту для клієнтів, котрі мають кошти в іноземній валюті, розміщені на поточних і депозитних рахунках у банках;

4. обмеження видачі готівкових коштів у національній валюті через каси й банкомата сумою 300 тис. грн на добу для одного клієнта;

5. запровадження акредитивної форми розрахунку для проведення платежів за імпорними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 500 тис. дол. США;

6. заборона авансових платежів за імпорними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 50 тис. дол. США без відповідного підтвердження НБУ, а також переказу коштів у національній валюті на доручення нерезидентів, якщо кошти залучені у формі кредиту [15].

Згідно з Постановою № 758 для гармонізації грошово-кредитного ринку запропоновано нові ефективні інструменти регулювання ринку:

- з метою створення умов для припливу коштів у банківську систему банкам запропоновано здійснювати випуск іменних ощадних сертифікатів, номінованих як у національній, так і в іноземній валютах, зі строком обігу не менше шести місяців та їх погашення без обмеження сум після настання терміну, зазначеного в сертифікаті;

- з метою розвитку співпраці з міжнародними та іноземними фінансовими інституціями, резиденти-гаранти, що одержали індивідуальну ліцензію Національного банку України, мають право переказувати іноземну валюту на виконання забезпечених гарантією

зобов'язань за кредитами, наданими міжнародними фінансовими організаціями або іноземними експортно-кредитними агентствами;

- ураховуючи важливість благодійної діяльності в умовах проведення антитерористичної операції на території України, Національний банк України прийняв рішення про звільнення від обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь набувачів, отриманих ними як благодійна допомога [58].

Таким чином, в залежності від заходів державного антикризового управління банком залежить нейтралізація кризових явищ і гарантування його подальшого функціонування та розвитком за рахунок вчасного прийняття правильних управлінських рішень та ефективного використання ресурсів.

2.3. Державне регулювання і нагляд у процесі управління фінансовою стійкістю банків

Основні напрями забезпечення фінансової стабільності банків у сучасних умовах можна згрупувати за такими трьома групами:

- заходи стабілізації з боку Національного банку України;
- заходи стабілізації з боку банків;
- заходи стабілізації з боку органів влади.

Для оздоровлення банківської системи на макроекономічному рівні доцільно використовувати фінансові, операційні та структурні інструменти. Фінансові інструменти використовуються для вирішення першочергових проблем. В основному вони полягають у фінансовій підтримці банків. Операційні інструменти акцентують увагу на управлінні та ефективності банків, а структурні спрямовані на вирішення проблем на рівні банківської системи на підставі впровадження принципів конкуренції та надійності. Час та заходи застосування зазначених інструментів відображені в додатку Б[30].

Коли виникають проблеми з ліквідністю банківської системи використовують фінансові інструменти, що є характерним для системних криз. При такій ситуації дії центрального банку спрямовуються на поліпшення якості банківських активів, регулювання зобов'язань, значне покращення капіталу,

зменшення норм обов'язкового резервування, корегування облікової ставки, реструктуризація податкових зобов'язань банків та присвоєння гарантій уряду за депозитним вкладом.

Отже, формується певний перелік заходів задля поліпшення балансу банків, відновлення його платоспроможності. Попит на гроші для виконання певних операцій спричинений не тільки задоволенням поточних потреб споживчого характеру, але й потребою надання ділових операцій, що дає можливість отримати певний дохід. Попит на гроші виникає залежно від цін на акції й облігацій та відповідно до їх змін.

За допомогою центрального банку держава контролює пропозицію грошей використовуючи інструменти монетарної політики, такі як: облікова ставка та операції на відкритому ринку. Таким чином, в момент кризових явищ центральний банк збільшує облікову ставку, а під час стабільної економічної ситуації поступово зменшується облікова ставка. Попит та пропозиція грошей прямо пропорційно залежать від встановленої центральним банком облікової ставки. Тому, якщо центральний банк зменшує облікову ставку, то відповідно і знижується вартість рефінансування для банківських установ. Встановлення облікової ставки НБУ відбувається згідно принципів забезпечення належного рівня її відносно рівня інфляції, встановлення згідно з межами коридору ринкових ставок за кредитами та депозитами, наближення до рівня міжбанківських процентних ставок, має відповідати обраній політиці НБУ з регулювання грошово-кредитного ринку, врахування обмінного курсу, врахування ліквідності банківських установ, попиту на кредит тощо.

Пропозиція грошей перебуває в оберненій залежності від норм обов'язкового резервування. При вищій нормі резервування депозитів банки мають менше можливостей використовувати залучений капітал для кредитування економіки. У разі використання фінансових інструментів під час системної кризи призводить до утворення додаткових ризиків. Досвід більшості країн свідчить про те, що штучне продовження нестійкості, породжує створення нових труднощів при їх регулюванні, збільшує потенційні проблеми

та збитки в майбутньому. При наявності системної кризи важко визначитися з неліквідними і неплатоспроможними банками. Відповідно до проведеного МВФ дослідження оптимальна політика центрального банку повинна зводитися до надання банком коштів при погіршенні макроекономічної ситуації. Допомога повинна надаватися систематично усім банківським установам без винятку. Накладання штрафів на непогашені кредити може, з одного боку, стимулювати повернення коштів, з іншого боку – змусити банк ризикувати [52].

Допомога проблемним банкам повинна надаватися і за рахунок ініціативи його власників. У банківському законодавстві може бути передбачене право центрального банку на позачергове скликання загальних зборів акціонерів чи прийняття рішення про додатковий внесок акціонерами капіталу. Наприклад, стаття 52 французького Закону «Про банки» дозволяє центральному банку проводити вливання в капітал слабких банків за рахунок акціонерів без залучення державних коштів [60].

Саме недоліки в управлінні є практично головною причиною виникнення проблем у банківському секторі, тому зміна керівництва – є одним із найважливіших заходів щодо відновлення довіри клієнтів. Відповідно до Положення «Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства», затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 369, Національний банк України в разі виникнення кризових ситуацій в банківських установах може впроваджувати тимчасову адміністрацію. Однак в такому випадку є необхідність й надалі продовжувати управління активами для максимізації надходжень і обмеження витрати на реструктуризацію. З метою зменшення витрат і підтримки платіжної дисципліни професійне управління є важливим і при ліквідації банківської установи.

В контексті фінансової стабільності комерційних банків Національний банк України сформував основні плани та наміри:

1. Оновлені правила оцінювання кредитних ризиків (почав діяти з початку 2017 року):

- вирішальну роль відіграє фінансовий стан позичальника/емітента цінних паперів;

- звертається увага на очікуванні витрати;

- значною мірою збільшуються вимоги до застави;

2. Продовження фінансової лібералізації. Зменшення введених адміністративних обмежень, які були запроваджені під час кризи. Саме від макроекономічних показників та зовнішніх ризиків залежить динаміка фінансової стабільності.

3. Формування концепції налагодження нормативної бази згідно рекомендацій Базельського комітету та директив ЄС:

- дорожню карту гармонізації було розроблено впродовж 2-го півріччя 2016 року;

- впровадження оновлених вимог відбулося тільки після «перезавантаження» банківського сектору;

4. Макропруденційне регулювання

- формування принципів роботи над концепцію макропруденційного регулювання в банківському секторі;

- проведення нагляду і за окремими фінансовими установами, і за усією системою загалом.

В узагальненому вигляді під антикризовим управлінням варто розглядати таке управління, яке буде запобігати або пом'якшувати кризові ситуації. Відносно даного тлумачення суті антикризового управління доцільно визначити наступні підходи: – передкризове управління, яке здійснюють для своєчасного виявлення та вирішення проблем (прийняття рішень) для запобігання кризі; – управління в умовах кризи, яке визначає стабілізацію нестійких станів і – збереження керованої системи; – управління процесами виходу з кризи, яке здійснюють для мінімізації втрат і втрачених можливостей під час виведення з кризи [74].

Національний банк України сформував рекомендації для комерційних банків для забезпечення високого рівня фінансової стабільності, до них відносять:

1. Відображення реальної якості кредитного портфелю та формування встановлених резервів. Зволікання із визначенням проблемних кредитів досить негативно позначається на довірі до банків та стримує розвиток кредитування, а тому комерційні банки повинні відображати реальний стан установи.

2. Збільшення та покращення стандартів ризик-менеджменту та звітності, що відображається в таких заходах та діях:

- дотримання встановлених стандартів управління ризиками;
- різнобічне оцінювання фінансового стану позичальників;
- більш детальний огляд ділової репутації менеджменту та акціонерів компаній-позичальників, особлива увагу звертається до якості фінансової звітності.

3. Повне та вчасне виконання встановлених планів капіталізації, програми реструктуризації, програми зі зменшення кредитування пов'язаних осіб. Неприпустимим є кредитування бізнесів акціонерів банку за рахунок депозитів населення.

Також, Національний банк України звертає увагу на те, що кожен банк повинен сконцентрувати свою діяльність на забезпеченні якості кредитного портфелю, а не на збільшенні частки ринку, також орієнтуватись на позитивний операційний прибуток, а у випадку його відсутності – скорочення поточних витрат та оперативна реструктуризація бізнесу.

В загальному саме заходи із підвищення фінансової стабільності банківської системи, відновлення довіри до банків, підтримка їх ліквідності виступають запорукою відновлення дії механізму перерозподілу вільних коштів в економіці на користь фінансування інвестиційних проектів, проектів активізації та урізноманітнення виробництва, та забезпечення процесів детінізації економіки й фінансової стабілізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

На основі проведеного аналізу сучасного стану банківської системи України та державного нагляду в процесі управління фінансовою стійкістю банків та зокрема антикризових заходів НБУ можна зробити наступні висновки:

1. Фінансова стабільність кожної окремої банківської установи є доволі важливим індикатором стабільності усєї банківської системи України. Згідно наведених даних в цьому розділі прослідковується й надалі прибутковість в діяльності комерційних банків України.
2. З січня по вересень 2020 року банки отримали 37,6 млрд грн чистого прибутку, що на 22 % менше ніж в минулому році в цей самий період (48 млрд грн.). Причинами зниження фінансових результатів в цьому році є збільшення кількості резервів під очікувані збитки з 8,3 млрд грн. до 20,9 млрд грн.; значне зниження бізнес-активності внаслідок пандемії, зменшення попиту на кредити та банківські послуги та зростання кількості не платежів за кредитами, що відображається на рівні процентних та комісійних доходах банку.
3. Характерними ознаками державного забезпечення стабільної діяльності банків в майбутньому має бути забезпечення прозорості, належна кількість наданої інформації у сфері оцінки фінансового стану комерційних банків, аби зупинити приховування інформації керівництвом банку.
4. Запровадження вище наведених заходів призведе до повернення довіри клієнтів до банківської системи України та підвищенню капіталізації. Однозначно такі дії можуть покращити конкурентоспроможність вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку та дозволить зберегти фінансову стабільність національної економіки на шляху інтеграції у світове господарство.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВ

3.1. Перспективи вдосконалення методів управління фінансовою стійкістю комерційних банків

Можна стверджувати, що банківський сектор України частково інтегрована в міжнародний, це проявляється в тенденціях щодо присутності іноземного капіталу. Певні іноземні банки та інвестори були зацікавленими в присутності їх на фінансовому ринку України, їх присутність приносить в певній мірі стабільність в банківську систему України. Саме це і підтверджує перспективу розвитку банківського сектору та відкритість для інвесторів, дозволяє залучити дешеві фінансові ресурси в економіку країни.

Впродовж останніх років Україна стрімкими темпами прямує до вдосконалення нагляду та пруденційного регулювання банків, зокрема це прийняття міжнародних стандартів та практичних досягнень, однак не всі проблеми вдалося вирішити, а саме: недостатність контролю наявності у розпорядженні комерційних банків адекватних моделей та систем управління ризиками; не досить високий рівень виконання пруденційних вимог щодо дотримання зазначених нормативів відносно великих кредитних ризиків; не існує належного надання зусиль для розробок положень та процедур відносно зменшенню відмивання доходів. Доречним для банківської системи України буде створення концепції банківського нагляду, згідно якої усі її складові будуть тісно співпрацювати між собою.,

Відповідно до опублікованих Національним банком України Програми дій на 2020 рік, яка є складовою глобальної середньострокової дворічної Стратегії, НБУ виокремлює наступні кроки до досягнення поставлених стратегічних цілей та покращення стану фінансової стійкості банківської системи:

1. Збільшення використання ризик-орієнтованого підходу щодо банківського нагляду. Використання даного підходу за допомогою

вдосконалення аналізу банківських стратегій та формування життєздатних бізнес-моделей, зростання жорсткості проведення сценаріїв щорічних стрестестувань та збільшення контролю за виконанням банківських операцій з пов'язаними особами.

2. Зменшення кількості проблемних кредитів та покращення умов кредитування, за допомогою формування чітких покрокових інструкцій до виконання, проведення конкретних змін у процедурі стягнення застави за кредитами та забезпечення розвитку вторинного ринку проблемних заборгованостей, збільшення захисту прав кредиторів на основі вдосконаленої процедури банкрутства і розширення інституту приватних виконавців, ліквідації обмежень щодо прийому землі як застави з урахуванням законодавства та формування нових інструментів розвитку кредитування, започаткування процентних свопів.

Разом із виконанням Програми дій на 2020 рік, Національний банк України працює над формуванням нової Стратегії з пропонованими діями планування до 2025 року. Також, Центральний банк сформував рекомендації українським комерційним банкам, які передбачають, що найважливішими змінами є: активізувати роботу з непрацюючими кредитами, все більше враховувати процес оцінювання кредитного ризику за споживчими кредитами використовуючи більш консервативні підходи, уникати підвищення доларизації балансів, значними темпами залучати та утримувати стійкі довгострокові ресурси для забезпечення підвищення загальної строковості їх фондування, виконання умов щодо докапіталізації та реструктуризації згідно з результатами стрес-тестування, дотримування стандартів кредитування та контролювати рівень концентрації корпоративних позичальників.

В 2020 року НБУ зобов'язав комерційні банки впродовж трьох кварталів поступово закінчити виконання плану впровадження вимог Положення про організацію процесу управління проблемними активами, зокрема забезпечити створення на постійній основі окремого структурного підрозділу, який буде спеціалізуватись на роботі з непрацюючими активами та комітет з управління

НПА - для тих банківських установ, що характеризуються вищим рівнем проблемних кредитів, а створити стратегію та оперативний план, в якому буде включено цільові показники їх скорочення та окреслити період, фінансові, організаційні та технологічні заходи виконання.

Окрім того, українські банки очікують підвищення обов'язкового буферу консервації капіталу (1,25%), активізації буферу системної важливості та оновлення переліку ризиків, під які необхідно тримати капітал, тому банкам 89 потрібно проводити збалансовану дивідендну політику, аби мати змогу виконувати посилені вимоги до капіталу. Також новою обов'язковою вимогою для системно важливих та рекомендованою для решти банків має стати розробка планів відновлення діяльності на випадок настання кризи. Подання планів необхідно виконати до 4 кварталу 2020 року. На початку 2022 року НБУ відповідно до Базеля III планує встановити вимоги до банків щодо покриття капіталом операційних ризиків, для підготовки до переходу банки матимуть два роки, а отже перехід до нових вимог за умов поточної високої прибутковості банків протікатиме без ускладнень. За попередніми прогнозами дана група ризикових активів становитиме 19% у загальних зважених на ризик активах. Утримання капіталу під операційний ризик надалі збільшить стійкість окремих банків та системи загалом до неочікуваних кризових подій [Стратегія Національного банку України. Програма дій 2020 [64].

На даний момент Національний банк України виконує план згідно «вирішення проблем минулого», а саме: очищення банківської системи від неплатоспроможних банківських установ, покращення рівня капіталізації та перейшли до наступного етапу реформування – формування фундаментальних засад стійкої банківської системи та стабільного економічного розвитку, однак для отримання бажаного результату є необхідною злагоджена робота всіх членів фінансового ринку: Національний банк України, комерційні банки, небанківські фінансові установи, регулятори та державні органи влади.

Стабілізація потрібного рівня ліквідності може також реалізуватись за рахунок грамотної аргументованої банківської політики при виконанні

пасивних і активних операцій, що формується на базі спеціальних факторів грошового ринку і особливостей виконаних операцій та стан в Україні.

Варто розуміти, що інтеграція у світовий фінансовий простір є безперечно необхідна, а проведення окремих дій (збільшення вимог до капіталу, посилене оцінювання ризиків та ліквідності) призведе до значного підвищення стресостійкості банківської системи загалом, однак варто взяти до уваги, що як і будь-яка реформа, прийняття наступної редакції Базельських вимог (IV) може мати за собою і негативні наслідки, а саме: витік із фінансового ринку дрібних банків диспропорції у конкурентному середовищі, значне зменшення обсягів кредитування та зростання відсоткових ставок. Саме тому керівництво Національного банку України має детально проаналізувати вплив таких наслідків на роботу банківської системи, що потребує створення певного плану і запобіжних заходів підтримки, які зможуть мінімізувати перелічені наслідки під час його втілення. Лише завдяки такому комплексу дій вдасться покращити банківську систему країни й поліпшити позицію українського банківського сектору на світовому ринку.

3.2. Зарубіжний досвід дослідження фінансової стійкості банків в період макроекономічної нестабільності

На сьогоднішній день існує значна кількість методик оцінки рівня фінансової стійкості банків, кожна з яких має свої відмінності за інструментарієм проведення оцінки, дослідження особливостей, переваг та недоліків яких, може слугувати основою для запровадження ефективної комбінованої методики оцінки фінансової стійкості в Україні.

Так, Банком Англії застосовується система RATE для оцінки фінансової стійкості банків з 1997 р. Зазначена система включає три взаємопов'язаних блоки: оцінку ризику (Risk Assessment); інструменти нагляду (Tools); оцінку ефективності застосування інструментів нагляду (Evaluation).

Оцінка ризику здійснюється на основі 9 оціночних факторів (критеріїв). Ці показники відображають, по-перше, категорії ризику банківського бізнесу; по-друге, адекватність і ефективність контролю за ризиками. Категорія ризику

банківського бізнесу включає 6 оціночних факторів; капітал, активи, ринковий ризик, прибутковість, зобов'язання, бізнес. Аналіз цих факторів здійснюється на основі вивчення звітів банків, тенденцій зміни ключових фінансових коефіцієнтів, стратегічних планів та іншої інформації, доступної Банку Англії [61].

Норвегія використовує структурну модель аналізу фінансової стійкості. Із цієї моделі випливає загальний фінансовий прогноз, що забезпечує інформацією для оцінки платоспроможності і якості кредитного портфеля банку. Аналіз також містить модель класифікації ризиків, де банки групуються залежно від частки власного фінансування, рівня власного капіталу та ліквідності. Звіт ґрунтується на аналізі трендових значень індикаторів фінансової стійкості. До їх складу входять: зміна різниці між доходами за акціями банківського сектору та облігаціями уряду, коливання вартості акцій банків, обмеження щодо купівлі-продажу його акцій і платоспроможність банків.

У Німеччині система моніторингу стану фінансового ринку побудована на основі коефіцієнтного аналізу банківської системи (BAKIS), яка передбачає близько 50 коефіцієнтів, що дає змогу оцінити кредитні та ринкові ризики у банківській системі. У банку Італії створено систему дистанційного аналізу фінансової стійкості банківської системи, яка не лише визначає її поточний стан, а й імітує вплив таких зовнішніх шоків, як несподіваний вплив депозитів, зростання питомої ваги простроченої заборгованості клієнтів.

Центральний банк Нідерландів [28] у своїй системі оцінки фінансової стійкості банківської системи проводить аналіз видів ризиків, які можуть здійснювати негативний вплив на банківську установу (кредитний, ціновий ризик, ризик процентних ставок, ризик обмінних операцій, ризик втрати ліквідності, операційний ризик, інформаційний ризик, ризик стратегії, законодавчий ризик, ризик втрати репутації) і 3 категорій контролю за ризиками (внутрішній контроль, організаційний фактор, менеджмент).

Досить широкого поширення, у сучасній банківській практиці, набула американська система CAMELS [72], яка використовується для оцінювання рівня фінансової стійкості банків країни починаючи з 1978 року. Дана система спрямована на визначенні банків, фінансовий стан, операції або менеджмент яких мають недоліки, здатні призвести до банкрутства (табл. 3.1.).

Табл. 3.1. Параметри системи CAMELS [72]

Назва параметра			Характеристика параметра
C	Capital adequacy	достатність капіталу	характеризує достатність капіталу для покриття зовнішніх ризиків
A	Assets quality	якість активів	визначає ступінь ризикованості активів банку
M	Management	менеджмент	оцінює якість банківського менеджменту на основі оцінки всієї фінансової звітності й визначення результатів діяльності
E	Earnings	надходження	визначає достатність доходів для розвитку банку в майбутньому та формування резервів для покриття очікуваних ризиків
L	Liquidity	ліквідність	визначає ступінь спроможності банку виконувати свої зобов'язання
S	Sensitivity to market risk	чутливість до ринкового ризику	оцінює вплив ринкового ризику на прибутковість та капітал банку

Показники, на базі яких будуються оцінки рейтингової системи CAMELS, визначаються на підставі документів (call reports - звітність, яка надається банками на щоквартальній основі), що надходять в агентства банківського нагляду. Банки представляють уніфікований звіт про діяльність банку (UBPR - Uniform Bank Performance Report), що включає в себе не тільки показники діяльності банку на звітну дату, зіставні з іншими банками (peer group), а й аналогічні показники діяльності банку за попередні періоди часу (3 - 4 роки). При аналізі приймається до уваги тренд (зміна за останні звітні періоди).

Важливо не просто визначити його кількісне значення, а виявити фактори, що призводять до його зміни.

Показники моделі оцінюються за шкалою від 1 до 5 балів (1 - здоровий, 2 - задовільний, 3 - посередній, 4 - критичний і 5 - незадовільний), і на основі їх значень обчислюється зведений рейтинговий показник. При цьому оцінка кожного компонента проводиться за низкою більш «дрібних» складових. Наведемо деякі показники, розглянуті в різних дослідженнях.

В середньому розрахунок рейтингу по методиці CAMELS проводиться щорічно, проте в цілях найбільш ефективного використання часу для благополучних банків (рейтинг 1 або 2) дослідження на місцях можуть проводитися раз на півтора року, а для проблемних банків (рейтинг 4 або 5) - більш часто.

Головною перевагою рейтингової системи є те, що вона являє собою стандартизований метод оцінки кредитної організації, рейтинги за кожним показником вказують напрямки дій для їх підвищення, комплексна оцінка висловлює ступінь необхідного втручання, яке повинно бути зроблено по відношенню до банку з боку наглядових органів.

CAMEL має яскраво виражені недоліки методичного плану.

1) низька формалізація. Немає чітких визначень і правил (який розмір ліквідності банку вважати сильним або критичним). Виставляються бальні оцінки компонентів.

2) підсумковий показник надійності банку є простою сумою бальних оцінок компонентів надійності, не враховуючи різну ступінь впливу компонентів методики на загальну оцінку банку.

3) Сильно залежить від об'єктивності та компетенції аналітиків.

Одним із обов'язків Європейського банківського органу (ЄБА) є забезпечення належного функціонування та цілісності фінансових ринків та стабільності фінансової системи в ЄС. З цією метою ЄБА уповноважено здійснювати моніторинг та оцінку розвитку ринку, а також визначати тенденції, потенційні ризики та вразливості, що виникають на мікропруденційному рівні.

Одним з основних наглядових інструментів для проведення такого аналізу є загальноєвропейський тест на стрес-тест. Регламент ЄБА надає Органу повноваження ініціювати та координувати загальноєвропейські стрес-тести у співпраці з Європейською комісією з системних ризиків (ESRB). Метою таких тестів є оцінка стійкості фінансових установ до несприятливого розвитку ринку, а також внесок у загальну оцінку системного ризику у фінансовій системі ЄС.

Метою загальноєвропейського стрес-тесту є оцінка стійкості банків ЄС до загального набору несприятливих економічних подій з метою виявлення потенційних ризиків, інформування наглядових рішень та підвищення ринкової дисципліни.

Стресовий тест ЄБА на рівні ЄС проводиться знизу вгору, використовуючи послідовні методології, сценарії та ключові припущення, розроблені спільно з іншими органами влади. Зокрема, навчання координується ЄБА та проводиться у співпраці з Європейським центральним банком (ЄЦБ), Європейською комісією з системних ризиків (ЄСРБ), Європейською комісією (ЄК) та компетентними органами (ЦО) від усіх відповідних національних юрисдикції. Щоб дати банкам достатньо часу для підготовки до проведення, ЄБА публікує методологію та шаблони задовго до офіційного запуску, коли будуть опубліковані відповідні макроекономічні сценарії.

Проаналізувавши європейський досвід стрестестування банківських установ впродовж останніх років дозволило сформулювати такі проблеми: не враховувалась можливість виникнення дефолту за суверенним боргом будь-якої з країн Європейського Союзу (наприклад, про 90% ймовірність дефолту Греції свідчили індикатори кредитно-дефолтних свопів); не повністю розглядався ризик зниження ліквідності банків за рахунок впливу суверенного дефолту; не враховувався ризик витрати від списання цінних паперів, що утримуються до погашення, оскільки в бухгалтерській звітності дані активи відображені за номінальною вартістю. Впродовж 2018-2020 рр. Європейське банківське

управління планує провести стрес-тестування 132 європейських банків, серед яких: Deutsche Bank, Dexia, Danske Bank, UniCredit, Barclays, Swedbank та інші.

Стрес-тестування буде враховувати наступні ризики: кредитні ризики; ринкові ризики; суверенні ризики; ризики, асоційовані з сек`юритизацією активів; ризики, пов'язані з вартістю повернення залучених засобів. Рівень капіталу банків першого рівня при базовому сценарії – 8%, при несприятливому сценарії – 5,5% [54].

Порівняння вітчизняного і зарубіжного досвіду оцінювання фінансової стійкості банківського сектору показало, що єдиного підходу до оцінки фінансової стійкості банків не існує. Системи оцінки фінансової стійкості банків мають певний ряд відмінностей у різних країнах, саме це пов'язано з історичними та структурними особливостями розвитку банківських систем, і тому, через це в одних країнах ефективнішими є інспекційні перевірки, а в інших – дистанційні. Обидві аналізовані систем оцінки фінансової стійкості мають свої переваги, так і недоліки. Тому це дає можливість створення уніфікованої системи рейтингової оцінки банків в Україні, котра б брала до уваги можливість проведення перевірок на місцях, покращити рівень доступу до отримання інформації, ступінь технічного оснащення, вид та склад звітності, ступінь відкритості отриманих результатів, відповідність національним показникам банківської діяльності. Формування ефективної системи оцінювання фінансової стійкості банківського сектору має бути важливою частиною політики Національного банку України, спрямованої на підвищення рівня транспарентності та прозорості банківської системи.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Враховуючи результати проведеного дослідження шляхів вдосконалення фінансової стабільності банківської системи України, можна стверджувати що:

1. Основними кроками для досягнення стратегічних цілей НБУ та покращення фінансової стабільності банківської системи є збільшення ризик-орієнтованого підходу до банківського нагляду, посилений контроль за банківськими операціям з пов'язаними особами, активізувати роботу з непрацюючими кредитами, дотримуватись визначених стандартів кредитування та взяти на особливий контроль рівень концентрації корпоративних позичальників.
2. Загалом порівнюючи зарубіжний та вітчизняний досвід можна стверджувати, що підходи в обидвох випадках ідентичними та ґрунтуються на оцінці достатності рівня власного капіталу банку, відрізняються лише різними методиками оцінки критеріїв стійкості, специфічний набір коефіцієнтів, оцінка їх важливості тощо.
3. В роботі проаналізовані різні методики дослідження фінансової стабільності банків в зарубіжних країнах, а відтак обґрунтована можливість застосовувати їх досвід та практику під час формування подальших дії для вдосконалення банківської системи України.

ВИСНОВКИ

Забезпечення фінансової стабільності комерційних банків і загалом всієї банківської системи є однією з найбільш актуальних проблем в сучасній економіці. Внаслідок зростання взаємозалежності між світовими фінансовими ринками виникає необхідність створення ефективних методів моніторингу фінансової стабільності держав, регіонів і фінансових інститутів для розуміння моменту настання фінансової кризи, виконання необхідних заходів для виходу із кризової ситуації та прийняття рішень відносно стратегії подальшого розвитку. Концептуально оцінювання фінансової стабільності включає в себе моніторинг макроекономічних, політичних, правових, ринкових, соціальних та інших факторів, котрі мають вагомий вплив на економічну стратегію учасників ринку.

Для здійснення оцінки фінансової стабільності важливо проаналізувати можливість фінансової системи мінімізувати певні ризики, які виникають за рахунок вище перерахованих факторів завдяки накопиченим капіталам, отриманому рівню ліквідності, сформованим резервам, використанню системи перерозподілу ризиків тощо. Також, дослідити стан і динаміку розвитку певних секторів ринку та діяльність учасників ринку, дізнатись ступінь їхнього взаємозв'язку і взаємовпливу. Через це до системи показників на основі яких аналізують міру фінансової стабільності, враховують не тільки фундаментальні макроекономічні чинники, а й мікроекономічні показники, які відображають діяльність комерційних банків.

Проблему фінансової стабільності на регулярній основі досліджують центральні банки країн з розвинутою економікою, інші державні наглядові та контролюючі органи, провідні комерційні банки, інвестиційні та консалтингові компанії тощо. При цьому важлива роль приділяється оцінці діяльності фінансових посередників, це пояснюється тим, що рівень фінансового розвитку є індикатором темпів економічного прогресу, і навпаки економічне покращення реального сектору економіки призводить до розвитку фінансових посередників.

Під час формування та становлення ринкових відносин в країнах з перехідною економікою особливе значення відіграють фінансові структури, котрі під час свого розвитку зіткнулись з якісно новими проблемами макроекономічного управління. Зростання в економічному житті країни ролі фінансової системи є характерною рисою країн з перехідною економікою. Забезпечення прозорого і стабільного розвитку національної фінансової інфраструктури, зменшення трансакційних витрат в економіці призведе до притоку капіталу в країну, забезпечить ділову активність учасників ринку, що позитивно впливатиме на економічні процеси в державі.

Стабільність банківської системи України забезпечується належним наглядом центральним банком, та не менш важливим є прозора діяльність банківських установ. Національний банк України має здійснювати постійний контроль над діяльністю вітчизняних банків, проводити аналіз та оцінку взаємного впливу мікро- та макрочинників на діяльність банків, оскільки доволі чутлива до коливань у світовій економіці та до негативних дестабілізуючих внутрішніх чинників. Також, комерційні банки зобов'язані надавати достовірну інформацію про свою діяльність, працювати орієнтуючись на кожного окремого клієнта, і пропонувати доступні банківські послуги.

Проведене дослідження показало, що стабільність банківської системи не можна розглядати відокремлено від економічної системи, частиною якої вона є. При цьому існує обумовлена взаємозв'язок між економічною і банківською системою. Банківська система може впливати на економіку через регулювання попиту і пропозиції грошей, яким традиційно керують центральні банки. На основі використання прямих і непрямих методів регулювання центральний банк може нейтралізувати негативний зсув в кривій сукупного попиту, наприклад, зменшивши пропозицію грошей.

Через попит і пропозицію грошей на ринку банківська система може позитивно впливати на інвестиційні процеси, стимулюючи, наприклад, розвиток кредитних послуг. У той же час макроекономічне середовище, в свою чергу, впливає на банківську систему, оскільки господарюючі суб'єкти ведуть

розрахунки, здійснюють платежі, розміщують кошти в кредитних організаціях, отримують кредити на розвиток своєї діяльності. З цього випливає, що фінансово-стійкі клієнти банку позитивно впливають на фінансову стійкість і надійність елементів банківської системи.

У той же час умовою стабільного розвитку банківської системи є не тільки сприятлива макроекономічне середовище, але і наявність ринкової інфраструктури. Стосовно до банківської системи до неї відносяться: законодавство та фінансові ринки, з властивими їм організаційними інфраструктурами.

Аналіз стану вітчизняної банківської системи дав можливість сформулювати основні проблеми, вирішення яких призведе до підвищення надійності банківських установ та фінансової стійкості. До цих проблем можна віднести:

- 1) високі темпи інфляції та знецінення національної грошової одиниці відносно долара США, що й привело до вразливості банківської системи України;
- 2) зростання частки проблемних кредитів в кредитному портфелі банків;
- 3) невисокий рівень капіталізації та концентрація банківського капіталу;
- 4) стрімке зростання заборгованості та не повернення кредитів;
- 5) високий рівень доларизації банківського сектору і це підвищує залежність банків від коливання курсу іноземних валют;
- 6) існування корупції в банківському секторі країни; погіршення ситуації в реальному секторі України;
- 7) значне погіршення соціально-економічного становища в країні: збільшення безробіття, масова міграція, погіршення реальних доходів населення в результаті збільшення темпів інфляції, що призвело до збільшення споживчих витрат та зменшення заощаджень.

Для того, аби в подальшому банківська система України функціонувала на рівні із зарубіжними країнами слід здійснити такі системні заходи:

- 1) звернути увагу на реформування валютно-курсової, монетарної та бюджетно-фіскальної політики;
- 2) сформувати такі механізми, які дозволили б зупинити інфляційно-девальваційні процеси;
- 3) формування та запровадження механізмів управління банківськими та кредитними ризиками;
- 4) врегулювання питання, щодо валютних кредитів та умови їх повернення;
- 5) сприяти вдосконалення нормативно-правової бази та формування нових актів, щодо умов відновлення банківської системи;
- 6) систематичне проведення стратегічного аналізу створення умов для функціонування банківської системи та формування нових антикризових заходів;
- 7) створення заходів для підвищення рентабельності активів банківських установ; продовжити виведення неплатоспроможних банків з фінансового ринку.

Можна стверджувати, щоб забезпечити фінансову стабільність банківської системи варто спершу покращити економічну ситуацію в країні, однак з іншого боку, тільки завдяки розвиненій банківській системі забезпечується високий рівень інвестиційної підтримки реального сектору економіки. Також, варто відзначити, що банківська система України має високі перспективи виходу на міжнародний ринок, однак спершу потрібно вирішити вище вказані проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б.П. Центральний банк і грошово-кредитна політика : підручник. 2-ге видання, доп. і переробл.. – Київ : Кондор, 2011. 416 с.
2. Антонов Н. Г., Пессель М. А. Денежное обращение, кредит и банки / Н. Г. Антонов, М. А. Пессель. – М. : Финстатинформ, 1995. – 272 с. 130
3. Аржевітін С.М. Перші 10 років банківської справи в Україні. К.: Діалог Пресе, 2001. 123 с.
4. Балянт Г.Р. Зарубіжна практика банківського регулювання в кризових умовах. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2015. Том 20. Випуск 5. 125 с.
5. Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід): Навчальний посібник. Лаптев С. М., Денисенко М. П., Кабанов В. Г., Любунь О. С. К.: ВД «Професіонал», 2004. 320 с.
6. Банківська справа: Навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2008. 560 с.
7. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз. Фінанси України. 2009. № 5. 240 с.
8. Вітлінський В. В., Пернарівський О. В. Визначення рейтингу банку всередині вибірки / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 2. – С. 61–64. 54
9. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С. 48–51. 57
10. Вовчак О. Причини та наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківської та реального секторів економіки України. Вісник НБУ. 2009 р. № 7. 136 с.
11. Галіцейська Ю. М. Формування залучених ресурсів банками України. Вісник Хмельницького національного університету. «Економіка» Том 2. 2013. 70 с.

12. Демчук Н.І. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах фінансової глобалізації URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efek_2010_11_9.pdf (дата звернення: 20.11.2020р.)
13. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит : підручник за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.
14. Дзюблюк О. В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3680> (дата звернення: 20.09.2020р.)
15. Дзюблюк О. В. Валютна політика як фактор макроекономічної стабілізації URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/14581?mode=full> (дата звернення: 21.09.2020р.)
16. Дзюблюк О. В. Банківські операції : підручник за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. 2-ге вид. випр. і допов. Тернопіль 2013. 688 с.
17. Дзюблюк О. В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин : монографія. Тернопіль : «Тернопіль», 1996. 140 с.
18. Дзюблюк О. В. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці. Вісник Національного банку України. 2005. № 3. 87 с.
19. Дзюблюк О. В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : монографія О. В. Дзюблюк, О. В. Васильчишин, Б. П. Адамик та ін. ; за ред. д. е. н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ , 2010. 384 с.
20. Дзюблюк О. В., Стечишин Т. Б. Соціальна відповідальність банківської системи: теоретичний та практичний аспект. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2015. №2. 153 с.
21. Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи URL:

- http://library.tneu.edu.ua/files/EVD/finansova_stiyk_bankiv_dzublyck.pdf
http://library.tneu.edu.ua/files/EVD/finansova_stiyk_bankiv_dzublyck.pdf (дата звернення: 21.11.2020р.)
22. Дзюблюк, О. Структура банківської системи та проблеми її розвитку в умовах перехідної економіки України URL: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/.PDF (дата звернення: 21.11.2020р.)
23. Дзюблюка О. В. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів: монографія О. В. Дзюблюка. – 2018. 354 с.
24. Забчук Г. М. Інструменти грошово-кредитної політики НБУ та їх вплив на кредитування реального сектора економіки. Бізнес – навігатор: науково-виробничий журнал. Херсон: МУБіП. 2014. 204 с.
25. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. № 2121 – III. Дата оновлення 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/stru> (дата звернення: 21.11.2020р.)
26. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність"» №24/96-ВР від 1.02.1996. Голос України. 1996.
27. Заруба О. Д., Шиллер Р. І. Фінансова стійкість комерційного банку: способи визначення / О. Д. Заруба, Р. І. Шиллер // Вісник Національного банку України. – 1997. – № 7. – С. 33–36. 89
28. Золковер А.О., Гуменюк А.О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj> (дата звернення: 21.11.2020р.)
29. Іващук О. О. Напрями трансформації вітчизняної банківської системи в умовах глобальних дисбалансів / Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка». – 2011. – С. 99 – 109.
30. Інструменти державного антикризового управління в банківському секторі URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream->

download/123456789/52453/5/Kovalenko_banking_system.pdf (дата звернення: 18.10.2020р.)

31. Історія виникнення, сучасний стан та розвиток банківської системи. Навчальні матеріали онлайн URL: https://pidruchniki.com/15220122/bankivska_sprava/istoriya_viniknennya_suc_hasniy_stan_rozvitok_bankivskoyi_sistemi (дата звернення: 18.11.2020р.)
32. Как выбрать надежный банк / [В. Г. Андреев, Н. Н. Захаров, Л. К. Локтев, С. А. Журбин]. – М. : Концерн “Банковский деловой центр”, 1998. – 184 с. 96
33. Коваленко В. В., Коренева О. Г., Черкашина К. Ф., Крухмаль О. В. монографія Банківська система URL: <https://studfiles.net/preview/6447099/page:3/> (дата звернення: 18.09.2020р.)
34. Коваленко В. В., Крухмаль О. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: Монографія. Суми: УАБС НБУ. 2007. 198 с.
35. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика URL: <https://core.ac.uk/reader/147035490> (дата звернення: 20.11.2020р.)
36. Кочетков В. М. Методологічні аспекти визначення фінансової стійкості комерційного банку / В. М. Кочетков // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. — Вип. 4. — К. : КНЕУ, 2001. — С. 293—300. 113
37. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах : [монографія] / В. М. Кочетков. — К. : Вид-во Європейського університету, 2003. — 300 с. 114
38. Кушнір С. О. Подолання кризи банківської системи: світовий досвід та перспективи для України URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/152.pdf> (дата звернення: 20.11.2020р.)
39. Любич О. О., Бортніков Г. П. Банківська криза в Україні: причини, особливості, подолання URL:

file:///C:/Users/User/Downloads/znpnudps_2016_1_1 (дата звернення: 19.09.2020р.)

40. Малахова О. Л. Напрями оптимізації роботи банків щодо управління кредитним ризиком. Світ фінансів. 2008. №2 (15). 120 с.
41. Малахова О.Л., Михайлюк Р.В. Управління фінансовою стійкістю банків URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/532/1/malakhova_ufsb.pdf (дата звернення: 22.11.2020р.)
42. Марич М. Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. №17. С.702.
43. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: технология финансового менеджмента клиента / Ю. С. Масленченков. – М. : Перспектива, 1997. – 214 с. 130
44. Метлушко О. В. Організаційно-аналітичні засади проведення фінансового моніторингу в банках України. «Глобальні та національні проблеми економіки». Миколаїв. 2015. № 3. 776 с.
45. Метлушко О.В. Основні засади грошово-кредитної політики: проблеми та перспективи. Наукові записки. Збірник наукових праць. Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», Серія «Економіка». 2013. 357 с.
46. Мігус І. П., Карпова К. В, Коваль Я. С. Оцінка заходів державного антикризового управління в банківському секторі з боку НБУ URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2017/16.pdf (дата звернення: 12.11.2020р.)
47. Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф., Савлук М. І. та ін.; Центральний банк та грошово – кредитна політика: підручник за ред. д. е. н., проф. А. М. Мороза і к. е. н, доц. М. Ф. Пуховкіної. Київ: КНЕУ, 2005. 556 с.
48. Науменко В. Спроба оцінити надійність / В. Науменко // Вісник Національного банку України. – 1998. – № 4. – С. 35–38. 158
49. Науменкова С. В. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи: інформаційно-аналітичний матеріал. С.В.

Науменкова, Р.С. Лисенко, Д.С. Попов та ін. К.: Національний банк України, 2006. 162 с

50. Національний банк спільно з Нацкомісією з цінних паперів та фондового ринку; Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р. від 18.06.2015 р. м. Київ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>. (дата звернення: 10.11.2020р.)
51. Національний банк спільно з Нацкомісією з цінних паперів та фондового ринку; Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року 16.01.2017 р. м. Київ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>. (дата звернення: 15.10.2020р.)
52. Основні показники діяльності банків України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798. (дата звернення: 10.10.2020р.)
53. Офіційний веб-сайт НБУ URL: <http://www.bank.gov.ua>. (дата звернення: 18.11.2020р.)
54. Офіційний сайт Європейського банківського управління URL : <http://www.eba.europa.eu> (дата звернення: 20.11.2020р.)
55. Офіційний сайт Міністерства фінансів URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 20.11.2020р.)
56. Пантелеєв В. П., Халява С. П. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання / В. П. Пантелеєв, С. П. Халява // Банківська справа. – 1996. – № 1. – С. 32–39. 173
57. Пантелеєв В. П., Халява С. П. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання / В. П. Пантелеєв, С. П. Халява // Банківська справа. – 1996. – № 1. – С. 32–39 174
58. Постанова Правління Національного банку України від 01 грудня 2014 року № 758 "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України" URL:

- https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12473865 (дата звернення: 14.11.2020р.)
59. Прасолова С. П. Особливості циклічності виникнення банківських криз в Україні на сучасному етапі URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/116> (дата звернення: 14.11.2020р.)
60. Про Національний банк України закон України від 20.05.1999, №679–Х / Офіційний сайт ВР України URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 12.11.2020р.)
61. Рейтингова система RATE URL: <https://economics.studio/bank-delo/reitingovaya-sistema-rate-26067.html> (дата звернення: 22.11.2020р.)
62. Святко С. А., Шиллер Р. І. Аналіз і оцінка фінансової стійкості банку як необхідна умова ефективного банківського менеджменту / С. А. Святко, Р. І. Шиллер // Банківська справа. – 1997. – № 8. – С. 48–54 . 212
63. Сороківська З. К. Сучасні тенденції процесів злиття і поглинання у банківському секторі України URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2015/eujem_2015_1_2/21.pdf (дата звернення: 20.11.2020р.)
64. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2020 URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini-programadiy-2020> (дата звернення: 18.11.2020р.)
65. Стубайло Т. С. Банківські кризи: причини та наслідки URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/inek_2013_11_27.pdf (дата звернення: 17.11.2020р.)
66. Сугоняко О. Сучасні проблеми розвитку банківської системи України. URL: <http://soskin.info/ea/1999/5/19990598.html>] (дата звернення: 12.10.2020р.)

67. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів. монографія О. В. Дзюблюк, Г. Р. Балянт, Ю. М. Галіцейська [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. Відень : Premier Publishing, 2018. 354 с.
68. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія. О. Хаб'юк ІваноФранківськ: ПрутПринт, 2008. 217 с.
69. Холодна Ю.Є. Банківська система : навчальний посібник . Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. Вид. ХНЕУ, 2013. 356 с.
70. Шелудько Н. М. До визначення фінансової стійкості комерційного банку / Н. М. Шелудько // Вісник Національного банку України. – 2000. – № 3. – С. 40–43. 240
71. Шелудько Н. М. Фінансова стійкість комерційних банків та механізм її забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / Н. М. Шелудько. – К., 2000. – 18 с. 241
72. Юрчишена Л.В., Подолян С.В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rbetu> (дата звернення: 15.09.2020р.)
73. FinPost Коефіцієнт покриття ліквідності URL: <http://finpost.com.ua/news/15548> (дата звернення: 20.11.2020р.)
74. Group of Thirty. Enhancing Financial Stability and Resilience: Macroprudential Policy, Tools, and Systems for the Future. – October 2010. URL: http://www.group30.org/images/PDF/Macroprudential_Report_Final.pdf (дата звернення: 20.11.2020р.)

ДОДАТКИ

Додаток А

Табл.1. Визначення поняття «фінансова стабільність» згідно різних класифікаційних ознак [35]

№	Класифікаційна ознака	Елемент	Характеристика елемента
1	За характером	Економічний	визначається взаємовідносинами, які формуються у взаємовідносинах з акціонерами, іншими банківськими установами
		Політичний	має прояв у дотриманні законодавчих і нормативних актів, віддаленості від політичних організацій, спроможності протистояти політичному натиск
		Моральний	передбачає формування грошово-кредитної установи, яке дотримується тим уявленням і принципам, які прийняті суспільством
2	Враховуючи її загальну оцінку	Реальний	стійкість, яка демонструє фактично, має прояв в безумовному виконанні цілей і задач (динамічний макроекономічний розвиток банківської системи)
		Уявний	стійкість, що уявляється (демонстрація формального розвитку банківської системи)
3	За характером збалансування	Збалансований	окремі блоки банківської системи знаходяться у рівноважному стані, відповідають один одному за якістю, ступенем розвиненості, адекватністю вимогам ринкової економіки
		З нестійкою рівновагою	незбалансованість активів та пасивів за термінами і обсягами може призвести до втрати стійкості окремо взятого банку;
4.	За структурою	Фінансовий	характеризує підсумки діяльності, його ресурси, капітал, доходи та витрати, прибуток і збиток
		Організаційний	характеризує стан структури апарату управління у банках, адекватний їх цілям і задачам
		Кадровий	професійна підготовка спеціалістів, які мають навички використання сучасних банківських технологій
		Операційний	характеризує надання банківських послуг і проведення операцій, адекватних потребам ринку
5.	З позиції рівномірності розвитку банків	Банки, які швидко розвиваються	стійкість при постійно зростаючих масштабах діяльності банку, зростанню його активів, рентабельності
		Банки, які рівномірно розвиваються	стійкість при незмінних, стабільних параметрах
		Банки, які нерівномірно розвиваються	стійкість при обсягах банківських операцій, що знижуються
6.	З позиції адекватності розвитку банку економічному середовищу	Загальнокорисний	адекватність ділової активності банків загальній соціально-економічній ситуації в країні
		егоїстичний	зниження ділової активності банків при загальному економічному зростанні

Рис.1.1. Державні інструменти антикризового управління в банківській сфері [30]